

még soha sem történt ekkora vasuti szerencsétlenség. Huszonhat embert holtan, nagyrészt darabokban szedtek ki az összezúzott vasuti kocsi romjai alól, s a súlyosan megsérültek száma ugyanannyira megy, nem is számítva a kevésbé megsérülteket. Borzasztó egy pusztulás volt az! Kosarakba szedték össze a szétszaggatott embereket, úgy kellett őket összerakni, egyiknek keze, másnak lába, harmadiknak feje hiányzott. Volt köztük olyan, a kin már nem volt emberi forma, összelapított véres húsdarab volt az egész teste. A szerencsétlen munkások némelyikének ruhája zsebében négy száz forintot is találtak, mit szegény családjának szándékozott haza vinni. Reggeli 11 órától késő éjszakáig még mindig hordozták a romlás maradványait, hogy eltakarítsák a szörnyű színhelyről, melyen a vértócsák helyével-közzel még ma is láthatók. A szerencsétlen halottakat és sebesülteket a kórházakba vitték s a kormány és város intézkedett, hogy a holtak eltemetéséről, a sebesülteket ápolásáról gondoskodva legyen, s hogy az amazoknál talált pénz családjaikhoz eljusson. A szerencsétlenség okozója iránt még foly a vizsgálat; de már eddig is valószínű, hogy egy kőbányai vasuti hivatalnok Biedermann a hibás, a ki nem figyelmeztette a mozdonyvezetőt, hogy ne a szokott vágányra vezesse a vonatot, mert azt igazítják, hanem a másikra. Maga a mozdonyvezető, mikor a veszedelmet meglátta, már nem bírta megállítani a sebesen rohanó gépet, de volt anynyi lélekjelenléte, hogy mikor az a homokban megfeneklett, leugorjék róla s megmenekülhessen. Másként járt a szegény gépfűtő. Ezt a roham belökte a tűzbe, a rácsapott tender pedig leszorította, úgy hogy szénné égett.

** (A walesi herceg) kíséretével vasárnap érkezik Pestre; e napra rendelték meg számára a Hungaria-szállodában a szükséges lakásokat. Az angol trónörökös — hir szerint — jelen lesz a vasárnapi versenyeken, s két napig marad itt. Az angol trónörökös közelebb értékes mellűt küldött ajándékba Zichy Olga kisasszonynak, Zichy Mihály híres festész leányának. Zichy Mihály ugyanis hosszabb ideig vendége volt a trónörökösnek s vadászataikat leírta a magyar lapokban; a herceg ezeket olvasni kívánván, Zichy leányával lefordította cikkeiket számára. E munka fáradságért nyilvánította most elismerését a herceg. — Megemlítjük azt is, hogy Bécsből hivatalos táviratok jelentik, hogy az angol trónörökös a kiállítás magyar osztályában 6 db magyar kulacot vásárolt.

** (A perza követ és a shah ipja) egy napig időztek Budapesten, s a perza követ, régi ismerősét, Vámbéry Armit is meglátogatta.
** (A szerb fejedelem) 20-án érkezik Bécsbe s egy hétig lesz ott.
— (B. Vay Miklós jubilaumára.) a mint Miskolcra 8-áról távirják, az ország legtávolabb vidékéről érkeztek küldöttségek. A szuperintendenzialis gyűlés megnyitása a borsodi megyeház termében zsúfolt ház előtt történt. Délután a korona vendéglőben többszáz terítékű fényes bankett volt, melyet B. Vay a király és királynéna mondott és nagy lelkesedéssel fogadott felköszöntéssel nyitott meg.

** (Házasság.) Beksics Gusztáv, a „Reform“ belmunkatársa és kir. táblai hivatalnok f. hó 5-én tartá esküvőjét Bogdanovics Krisztina kisasszonnyal, a nemz. színház fiatal, szép tehetségsű tagjával.

** (Szerencsétlenség Budán.) Még föl sem ocsúdtunk a keddi vasuti baleset borzalmából, szerdán este máris újabb szerencsétlenség történt Budán, „az ördög árka“ boltozati munkáinál. Ugyanis fél nyolczkor a Horváth-kerten alól a Tabán felé vagy tizenöt ólyni hosszú új boltozat a fáklafénynél dolgozó olasz munkásokra szakadt. Három meghalt, kettőt pedig halálosan megsébesítettek a romok közül.

** (Sikkasztás.) Körös megye pénztárnoka 17,000 frt elsikkasztása után megszökött. —

Egy második sikkasztó: Füzesséry Gábor, volt törvényszéki bíró, ki hivatalos pénzek sikkasztása miatt megszökött és körözve volt, az ungvári kir. ügyészségnél jelentkezvén, jelenleg ott letartóztatva van, és ellene a vizsgálat megindított.

** (Még egy szökevény.) Nagyváradról írják, hogy Szőke Béla, a közelebb alapított „Bihar-megyei takarékpénztár“ vezértitkára pár nap előtt nyomtalanul eltűnt a városból. A szökevény 12 ezer forint magánadósságot hagyott maga után. A takarékpénztárt az erős ellenőrzés következtében nem érte semmi kár. Az eltűnt vezértitkár levelet hagyott hátra a takarékpénztár elnökének, melyben figyelmezteti, hogy ne vegye magának a fáradságot és ne keresse őt, mert ugyanis hasztalan lenne minden fáradsága.

** (A kassai vásárok törpeje.) Vizsoly világhírű néz. Egy vállalkozó — ellátás s 30 frt havidíj mellett — külföldi körutrá viszi. E magyar törpe 27 éves, igen kicsi, de arányos testalkatu, kivéve, hogy feje kissé nagy. Jökevdü emberke, ki szereti a zenét és bort s örökölt paraszt telkét is e kedvtelésére költö.

† (Halálhíradások.) Andrássy Béla, harmadéves jogász és szorgalmas fiatal író, épen május elsőjén hunyt el életének huszadik évében. A lapok gyakran közölték tőle költeményeket, tárczaccikket, sőt már kisebb terjedelmű irodalmi és történelmi tanulmányokat is. Mai számunkban közölt költeményét halála előtt néhány nappal hozta szerkesztőségünkbe s még egészségesen és eleven érdeklődéssel szölte terveiről és tanulmányairól, melyeket a halál oly hirtelen megszakított. — Aigner Lajos, e buzgó pesti könyvárust, ki csak rövid idővel ezelőtt veszté el anyját, újabb csapás érte; atyja, Aigner Károly, m. kir. pénzügy igazgatósági titkár, élete 60-ik évében, május 1-én elhunyt. — Gróf Benyovszky Zsigmond, a magyar tud. akadémia lev. tagja, s doréki hazafi — miut a hozzánk beküldött gyászlap jelenti, — 74 éves korában hunyt el Solton. — Baranyay József magyar királyi főmérnök és volt 48/49. honvédőrnagy, 56 éves korában meghalt a császárfürdőben. — A háromszéki Deák-kör elnöke: Pünkösdi József Pávan 72 éves korában elhunyt. — Kocsis Sebastyén Károly ügyvéd élte 41-ik évében Veszprémben meghalt. — Glanzer Károly, a kir. táblabírája, életének 62. évében meghalt. — Hanzlíkfalvi Vagyon Judith, Rakovszky Károlyné e hó 1-én hunyt el. — Benczur Vilmos, Benczur Gyula Münchenben élő jeles festész hazánkfa édes atyja, közelebb hunyt el Kassán. — Latabár Andorné, született Fodor Zsuzsanna ápril 30-án hunyt el Sopronban. — Verböcsy Lajos, a nemzeti színház tagja, 23 éves korában elhunyt. — Békés-Gyulán Neumann József, prépost mult szerdán két napi szenvedés után meghalt kholerában. — Kassán a 70 éves Fröhlich Károly, ki a muzeum pénztárnoka, az egy-letek buzgó tagja s nagy természetbarát és nemes szívű ember volt, szintén a kholerának esett áldozatul. — Széll Kálmán képviselőt súlyos csapás érte, anyja: öz. Saell Józsefné, szül. Bértha Julia asszony, e hó 5-ikén Táplánfán 57 éves korában meghalt. — Csepeli István, nagyszombati gimnáziumi tanár, 36 éves korában elhunyt. — Deutsch Ignác nagykereskedő és hatvani nagybirtokos élete 70. évében meghalt; a különböző felekezeti jótékony intézeteknek 80,000 frtot hagyományozott. — A külföldről: Londonból Macready, korunk egyik legkitünőbb tragikus színésze, Párisból Rigault de Genouilly, III. Napoleon utolsó tengerészeti minisztere haláláról értesülünk.

—x— Figyelmeztetjük e lapok olvasóit az „Azienda Assicuratrice“ biztosító társulat e lapok mai számában közzétett biztosítási fölhívására, melylyel kapcsolatban vagyoni kimutatást is ad. Múltánylatot érdemel az „Azienda“ ezen intézkedése s a közönség érdekében kívánatosnak tartanók, hogy a biztosító társulatok, midőn a kö-

zönség részvétét igénybe veszik, egyszersmind vagyoni kimutatásuk által igazolják, hogy arra érdemeselek.

Nemzeti színház.

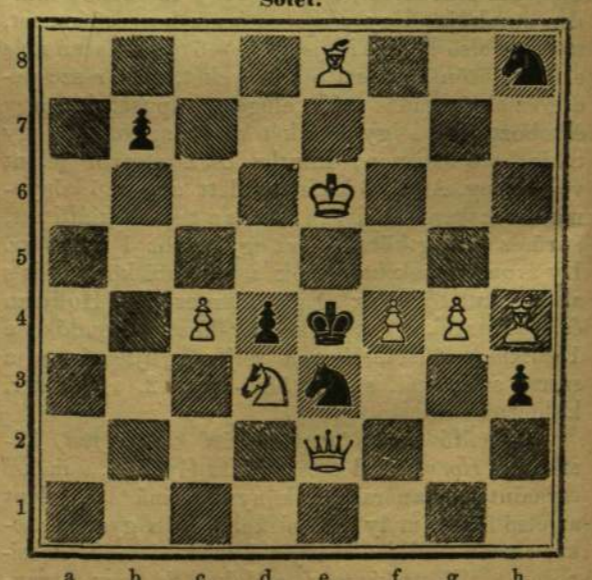
Péntek, máj. 2. „A krakói barátok.“ Színmű 4 felv. Irta Rákosi Jenő.
Szombat, máj. 3. „Ördög Róbert.“ Opera 5 felv. Zenéjét szerzte Meyerbeer. (Carina k. a. föllepteül.)
Vasárnap, máj. 4. „A krakói barátok.“ Színmű 4 felv. Irta Rákosi Jenő.
Hétfő, máj. 5. „Delila.“ Dráma 3 felv. Irta Feuillet Octave; ford. K.
Kedd, máj. 6. „Don Juan.“ Vig opera 2 felv. Zenéjét szerzte Mozart. (Carina k. a. föllepteül.)
Szerda, máj. 7. „Armány és szerelem.“ Szomorú játék 5 felv. Irta Schiller; ford. Szenvey.
Csütörtök, máj. 8. „Bánk-Bán.“ Opera 3 felv. Zenéjét szerzte Erkel Ferencz.

Szerkesztői mondanivaló.

— Venczel és Kupa. Gyöngye kísérlet. Kegyed azt hiszi megfelel a szerinte „legújabb axiómának“, hogy a ballada, tragédia dalban; de higgye meg, hogy a tragédiának nyoma sincs benne — s a dalnak is csak annyi, hogy rimekben van írva. A mellékelt kis dal jobbakba, de közlére az sem való még.
— M. Gy. „Temetőber.“ Ezer-szer, s már jobban is elmondott dolgok. Igyekezzék eredetiségre.
„Átkom.“ Huh! rémvers ez, melyet sem egyszben, sem részleteiben nem lehet megérteni, csak érzani, hogy valami borzasztó. Kegyednek meg azt mondjuk: ne igyekezzék ily rettenetesen eredeti lenni!
— L. Arth. „Az öreg csárda.“ Ebben sincs semmi új. Hogy lehet az embernek kedve, minden eszme nélkül, sőt a leírásnak is minden költőisége s általában szellem nélkül 30—40 sort összeírni, oly tárgyról, melyet Petőfi már oly szépen énekelt meg!
— G. I. A fordítás legközelebb jó. A népeleti dolgok helye fönn van tartva.
P. E. „Az olvasásról“ szóló tartalmas cikket közölni fogjuk.
— Bors. Sz. L. Azt a könyvjegyzéket, melyben a használhatókat kijegyeztük, kiadó-hivatalunk már elküldötte, mely a kívánt számokat is igyekezni fog, ha lehet-séges, kézhez juttatni.

SAKKJÁTÉK.

702-ik sz. f. Pap Dezsőtől (Miskolczon.)

Világos indul s a negyedik lépésre mattot mond.

A 697-ik számú feladvány megfejtése. (Pap Dezsőtől Miskolczon.)

- Vil. Söt.
1. Pd3-e1 h2-h1 H
2. Fel-a5 tetsz. szer.
3. Bel-c5† b6-c5
4. Fa5-c7 mat.

Helyesen fejtették meg: Veszprémben: Fulóp József. — Miskolczon: Czenthe József. — Gelsen: Glesinger Zsigmond. — Sárospatakon: Gérecz Károly. — Debreczenben: Zagya Imre. — Aradon: Kovács Albert. — Jászkieéren: Galambos László. — Saiget-Csépen: Mayer Károly. — A pesti sakk-kör.

TARTALOM.

Úrházy György (arozkép). — Születésnapján. — Választások előtt (végő). — A száz hársfa Zborón (képpel.) Közép-Ázsia népei (négy képpel). — Hosszu husvét, II. — Okszertu liba- és kacsabélyegzés. — Magyar Amerika. — Egyveleg. — Tárház: Irodalom és művészet. — Közintézetek, egyletek. — Mi újjas? — Nemzeti színház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti-naptár.

Felölő szerkesztő: Nagy Miklós (L. magyar-utca 21. sz.)

Előzetési föltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. — Félévre 5 ft.
Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. Félévre 3 ft. — Csupán a Politikai Ujdonságok: Egész évre 5 ft. — Félévre 2 ft. 50 kr.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokat illetőleg: Egy négyzser hasábozott petit sor, vagy annak helye, egyszeri igitatásnál 10 krajczárba; háromszori vagy többszori igitatásnál csak 7 krajczárba számítatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket előfogad Bécsben: Oppelik Alajos. Wollzeile Nr. 22. és Haasenstein és Vogler, Wollzeile Nr. 9. — Bélyegzői, külön minden igitatás után 30 kr.

Dr. Schlauch Lőrincz.

A kiket a hivatalos lap kinevezési rovata érdekel, s kivált a kath. egyház királyi kinevezéstől függő hivatalainak betöltését figyelemmel kísérik, gyakran olvashatták a „fokozatos előléptetéseket“ egyik vagy másik székesegyházi káptalanról; hogy lesz olvasó-kanonokból nagyprépost, éneklókanonokból olvasó, ör-kanonokból énekló, n-i esperesből örkanonok, a-i esperesből n-i; utolsó kanonokból utolsó előtt valóg; s ez mindig, kivétel és ugrás nélkül, így, fokozatosan. Csak úgy mint a katonaságnál. Hanem már a püspököket ritkán veszik a nagyprépostok sorából; mert mire valaki a nagyprépostságig jutott, fokozatosan: rendszeren meg is vénült s legfőbb egy ezimzetes püspökséggel, in paribus infidelium, elégitik ki diesvágyát. A püspököket többnyire a kanonokok sorából veszik, — olykor ugyan befolyásos pártfogolás útján is, de gyakrabban föltünő tehetségek, irodalmi, tudományos vagy egyéb érdemek által kiváló férfiak közül. Így lett: nyolczadik kanonokból egyszerre püspökké nemрге a tudós Ipolyi Arnold.

A legifjabb magyar püspök, dr. Schlauch Lőrincz, kit a királyi kinevezés csak e napokban föltetett aszathmári püspöki székebe, az elhunyt Biró László helyére, — épen legutolsó kanonok volt a csanádi püspöki káptalanban, s a „fokozatos előléptetéseket“ létráján még igen alant állott. Annál magasabban a közbecsülésben, mely tudománya, buzgalma, jelleme iránt első föltünése óta fokozódott.

Mint legifjabb kanonoknak még egy aranylánczozal s keresztzel járó apáttság vagy prépostság sem jutott neki, s fekete talárján a kanonoki vörös öv volt az egyedüli dísz; de az ő ékesége nem is ez volt, hanem a könyvek, melyekben buvárkodni szeretett, a poros iratok, melyekből az egyház multját, állását, jogait kutatta, s a papi szó, melyet templomban és templomon kívül hatálylyal tudott fölemelni.

Schlauch Lőrincz 1824-ben született, Uj Aradon, polgári szülöktől. A gimnáziumot Aradon és Szegeden végezvén papnöveldebe

Dr. SCHLAUCH LŐRINCZ.

lépett, a csanádi egyházmegyében. Lonovich, akkor csanádi püspök, fölismervén benne a kitünő tehetséget, mint a legjobb papnöveldeket szokás volt: a pesti központi papnöveldebe küldötte. A német nevű, de magyar szivű és ajku ifju itt a tudományokon kívül a nemzeti érzelmekben is szilárdult s a növelde „magyar iskolájának“ legmunkásb tagjai közé tartozván, irodalmi dolgozatai által is föltünt a maga körében.

1847-ben, betöltvén a 23 évet, pappá szenteltetett. Tudományszomjas elméje nem elégedvén meg végzett tanulmányaival, mint

nagyszentmiklósi káplán, a jogtudományra adta magát, s a három évi tanfolyamot ugyan anyyi év alatt magán-szorgalommal elvégezvén, a pesti egyetemen magán vizsgára bocsátatott, s a jogbölcse-szetből és egyházból külön még szigorlatokat is állván ki, a jogi kar által egyházi jogtudorrá avatott föl; tudori értekezése: „Az egyházi javak jogcíméről hazánkban“, nyomtatásban is megjelent.

Tudományossága a tanári pályát nyitotta meg számára, s már 1851-ben a csanádi papnöveldeben a hittan tanára lön; de egy év múlva az egyházból tanszéke megürölvén, magát e kedvező szakmájára tetette át s azt hét évig töltötte be. De az örökös buvárlásban megrendült egészsége kényszeríté megválni a tanári pályától s falusi plébánossá lennie. Előbb merczifalvi, azután (1863-ban) gymarathai plébánossá — egyszersmind alespéressé — neveztetett ki; de hivatalos teendőitől

HETI-NAPTÁR.

Honapi-és hetinap	Katholikus és protestans naptár		Görög-orosz naptár	Izraeliták naptára	N a p			H o l d								
	Május	April. (ó)			hossza	kél	nyug.	hossza	kél	nyug.						
11 Vasár	E 4 Beatrix sz.	E 4 Cantate	29 6 3 Jazon	Ijár. Ro.	50	46	4	29	7	24	112	42	6	28	1	46
12 Hétfő	Pongrácz v.	Nercus	30 Jakab	14 Kis husvét	51	44	4	28	7	25	224	25	7	46	2	15
13 Kedd	Szervác püsp.	Mucius	1 Május	15 Bójt nap	52	42	4	26	7	27	238	4	9	2	2	37
14 Szerd.	Bonifác püsp.	Bonifác	2 Vízszentl.	17 Szeth	53	40	4	24	7	28	251	27	10	16	2	56
15 Csüt.	Zsófia szüz	Isidor	3 Timotheus	18 Lag Bo.	54	38	4	23	7	29	255	4	11	23	3	13
16 Pént.	Nep. János	Nep. János	4 Pelagia	19	55	75	4	22	7	31	278	57	regg.	3	28	
17 Szom	Ubald püsp.	Ubald	5 Irena	20 S. 4 per.	56	33	4	21	7	33	292	53	0	17	3	43

Holdváltozásai. ☉ Holdtölte 12. 33. 8 perczkor déli 12 óra

szabad idejét ismét csak tanulmányozásra fordította, különösen művelődés-történelmi tanulmányokba merülve, s Buckle, Lecky, Draper levén állandó társai. Tanulmányai nem voltak egyoldalúak; s midőn kartársai némelyike észrevételt tett arra, hogy ily, a katolicizmussal éppen nem hasonlítható műveket oly előszeretettel tanulmányoz, velők szemben azon meggyőződését fejezte ki, hogy a ki a kor színvonalán akar állani, annak egyoldalúnak lenni nem szabad; de egyszermind azt is: hogy „az európai civilizáció a katolicizmus emlőin nőtt fel, s ezt az érdemet tőle elvitatni nem lehet.“

1868-ban megindulván a kath. autonómiai mozgalmak, egyházmegyéjének papsága által két ízben (1869. és 70-ben) autonómiai követést választatott. Itt tünt föl először nagyobb körben. A muzeum dísztermében, hol a gyűlések tartottak, egyideig észrevétlenül, a végső padok egyikében, egy figyelmes, éberarcú, de hallgató pap ült. Egyszer megszólalt. A többséghez csatlakozott. De nyugodt, érvekkal teljes fölszólalását a kisebbség is méltó figyelemmel kísérte. Beválasztatott a 27-es bizottságba is. A nagygyűlésen, hol e bizottság többségének (a főpapi) és kisebbségének (a szabadelvű világi párt) munkálatai tárgyalattak, Schlauch Lőrincz a többségi munkálat mellett tartott hatásos beszédet.

A kath. autonómia ügye egyideig élénken foglalkoztatá a kedélyeket s a gyűlésen kívül is nagy hullámokat vert, melyek a törvényhozás partjáiig is el-elesapódtak. Egy föltűnést okozó röpirat jelent meg „Észrevételek“ cím alatt, a többségi (elfogadott) munkálat ellen. A röpirat általánosan Ghyezy Kálmánnak tulajdonított, ki — mint tudva van — a gyűlésbe követül lett megválasztatásáért visszautasította és nem lépett be, de az autonómiai ügyben a legszabadelvből fölfogás szöszölője lön. Az „Észrevételek“ ellen egy „Válasz“ jelent meg, szintén névtelenül, mely Schlauchnak tulajdonított s nyugodt, tárgyilagos fejtegetéssel védi a többség álláspontját és méltó ellenfélnek bizonyult a kitűnő tollu publicistával szemben.

A nagytehetségű pap, az egyházi ügyek körén kívül, a szoros értelemben vett közügyek mezején is nem kis tevékenységet fejtett ki. Mint gymathai esperes-plebános, Temes megye azon kerülete részéről közgyűlési képviselőül választatván meg, több ízben fölszólalt a megyei gyűléseken s különösen azon beszéde, melyet a megye új szervezkedése alkalmával tartott, nem közönséges föltűnést okozott úgy alaposága s alkotmányos értelem, mint szónoki ereje által.

Föl levén iránta költve már autonómiai szereplése által a figyelem, 1872. tavaszán csanád-egyházmegyei kanonokká nevezte-tett ki a Felső által és e stallumába, mint alapítványi kanonok az utolsó helyen, 1872. június 27-én ígattatott be. Pár hó múlva a szent-istvánnapi ünnep következtén, melyre az ország legjelesb egyházi szónokai szoktak rendszeren a templomi beszéd tartására a hercegprímás által fölhívatni, e megtiszteltetés Schlauch kanonokot érte, kinek mélyelmű és hazafias beszédéről még a politikai napilapok is nagy elismeréssel nyilatkoztak.

Kanonoki állása éppen nem tartozott még a fényesek közé; az alapítványi (utolsó) kanonokok fizetése csekélyebb levén egy jó plebániánál. De Schlauch e helyen is elégtelnek érezte magát. A plebános sokszor fárasztó aprólékos teendőket nyugtató szabaddulva, ismét a tudományos foglalkozásnak szentelhetette minden erejét és idejét — s ezen tekintet volt a fő előtte. De nyugalmas

elvonultságát nem sokáig élvezhette. A szathmári püspökségre nevezetett ki.

Még nem érte el élete 50-dik évét, midőn a magyar püspöki kar sorába jutott; még nem használta föl ereje, tudománya, szel-leme legjavát, midőn a tevékenység egy magas pályája nyílt meg előtte.

A vén lak.

— Hebbel után. —

A kőmives jó, — vén lakom!
Földig lerombol aztán, —
Ugy tetszik, hallom búszavad:
„Ledöntesz — úgy-e, gazdám?
Oh hogy teszed reám kezéd!
Bék' és hűség szövekezett
Ős házad templomában!

Építé jámbor ősapád, —
És ájtatos imává
Átlépte nyájás küszöböm
A szép, szelíd arával.
Öröm, bú bennem folyt nekik,
Panasz, vagy hálánakik!
Éa földem hű földélel.

Atyád alatta született
A kék szobában épen, —
És rám, a virgonoz ép gyerek
Először néze, szépen;
Aztán az angyalokra, kik
Lakod sugáros ablakit
Lepék, s úgy nagyanyádra.

Sok hosszú, boldog év után
Mankót fogott sohajtva, —
En láttam öszfirtös fejét
Örök békére hajtva.
Mégáldott minden szöveget,
S hová bú és gondot letett,
A sír készen taláta.

S te gyermekem... — de hallgatok!
Egy szót se most felőled, —
Ha nem hatott öreg regém,
Bontasd halomra kőmet.
Hol üdv elég soká lakott, —
Döntsd immár földig a lakot,
És véle jó szerencséd!

Elállanék én még soká,
Alapom meg se' rezdül!
Pedig nem egy vihar repült
E küszöbön kereszttül!
Ugy állok, mint egy sziklavár,
S bár díszem régen ócska már,
Van-e szived megvetni?

És nincs-e hosszú teremem,
Szép, tiszta, bárhol ódon?
Nem áll-e künn a kapuból
Büszkén, a régi módon?
Bár ócska, jó még a fedél,
S alatta elégtűlen él,
Ki tágasbat nem áhit.

S ha majd a végső pillanat
Hidegen ül szivedre,
S neked kiszárad az idő
Sebes hullámú medre:
Nem lesz puhább a ravatal
Ott, a hol sirba az a dal
Kísér, mely ős apádat?"

S elnémul jó öreg lakom, —
De szívem nem nyugodhat, —
Kikelnék őseim: „lakunk
Minden követ csak ott hadd!
És ifjuságom szép kora,
És jó szülém áldott pora
Kél könyörögve: „hadd meg!"

S immár föllép a kőmives
Állványa tetőjére,
És sulyka tompa jajjal üt
Öreg lakunk fejére.
És bennem fagnyi kezd a vér:
„Jó mester várj! im itt a bér,
De házamat ne érintsd!"

Gáspár Imre.

A divatos nótákról.

Attól az időtől kezdve, mikor a moóri csatában történt ágyúzást a falunk végén levő domb aljában a földre tett fölül hallgattuk játszó pajtásainkkal s haza szaladtunk megmondani, hogy a várdomb tövében morog a föld; oda haza aztán jól kinevettek bennünket, mint az afféle mihaszna gyerekeket szokták a böles és tapasztalt öregek, és aztán másnap megjött a hír, hogy Tolnamegye akkori főbúszkájának, Perczel Móricz tábornoknak a seregét Moórnál megverte az ellenség; attól az időtől kezdve — mondom — meglehetősen tisztában vagyok emlékeimmel. A forradalom ideje rám nézve a Léthe vize: az az előtti időből csak egy-egy olyan fontosabb dologra emlékszem, hogy édes anyám milyen szigorúan, katonásan ránczba szedett bennünket, meg hogy a Duna kiöntött a kertünk alá, aztán bölesöt, teknőt, nyújtó deszkát s más efféle halásztak az emberek. S ha még ehhez egy-két emlék járul, az legfeljebb csak annyi, hogy egyszer a szomszédék tehene föl akart öklelni, máskor meg a czírmos macskát úgy megijesztettem, hogy kitérte az ablakot.

Hanem a forradalom ideje óta tisztán, világosan állnak előttem a dolgok, s a mennyit egy négy éves gyermek megérthet, annyiról számot is tudok adni tapasztalataim közül mind arról, a mit el nem felejtettem.

Egyebek közt emlékszem egy sereg nótára, melyeknek néha egy verszaka, néha csak egy-két sora jut eszembe; néha meg a szövege csak úgy rémlik, hogy valami efféle vagy afféle lehetett, s csak dallama esendül meg fülemben, mintha a béresiünk dudolgatná, vagy a szolgáló leány rikoltaná oly harsány hangon, hogy a szíve helyett a torkát félti az ember a megszakadástól.

Mikor a horvátok jöttek a Dráva felől s az örseregnek állott emberek elmentek a faluból s megjött a dicsőségük híre, hogy Ozoránál lefegyverezték a horvátokat: akkor egy nóta kezdett elterjedni, melyet a legismeretesebb dallam daloltak, alkalmasint azért, hogy minél könnyebben elterjedjen, mert akkor nagy szükség lehetett az elterjedésére. A nóta úgy hangzott hogy

Nyerit a szürke paripa,
El kell mennünk háboruba;
Az isten is megáld ezér!
Perczel Móricz lesz a vezér!

Ez aztán sokáig divatos maradt s annyira szerette a faluban mindenki, hogy mikor a falu gyerekei egy Windisgrützet meg egy Jellasihot bélyegeztek ki maguk közül, két kedves gyereket pedig megtettek Görgeynek és Perczelnek, s aztán azok megkezdtek a seregtáborzást az iskolás és nem iskolás gyermekek közt egyaránt: még a mi toborzó nótánk is az volt, hogy „Nyerit a szürke paripa,“ meg az az országos híri nóta, hogy „Ezer esztendeje annak.“

Ugy rémlik, mintha aztán télen egy szegény katona temetéséről dalogott volna a meleg kályha mellett a szolgálonk és beszélgetett nekem a bátyámról, a ki elment valahova a tótok közé, Arvavármegyébe, Görgey katonájának, talán már meg is lötték ez óta. A nóta nagyon szomorú volt, de csak annyira emlékszem belőle, hogy a szegény Zsuzsi sirva dudorászta velem:

Kitették a holttestet az udvarra,
De nincs a ki végtől végig sirassa.
Most tetszik meg, ki az igazi árva:
Senki sem borul a koporsójára!

Azok között a nevek között, a melyeket akkor tájban emlegettek, legszebben hangzott, mert legnagyobb szeretettel emleget-

ték, ez a név: Kossuth Lajos. A nóták is egymást érték róla; a kis gyerek még alig tanulta meg az egyiket, már a másikba kellett fogni, mert csaknem minden léhen újabbnál újabb Kossuth-nóták kerültek forgalomba. Az egyikben azt izente Kossuth Lajos, hogy „elfogyott a regimentje,“ a másikban meg biztatja a magyart, hogy „szalad a német, nem jön a muszka,“ a harmadikban pedig „a hajnali csillag mellett írta a levelet a népek.“ Volt egy, a melyik azt magyarázta, hogy Kossuth nem kevély ám, hanem szereti a szegény embert, megadja neki a becsületet. Ebből egy versszak még most is a fülemben cseng:

Amoda van három ut, három ut,
A középsőn megy Kossuth, meg Kossuth.
Mondtam neki „Szerencsés jó napot!“
Megemelte a selyem kalapot.

Aztán megint csak levelet emlegetett egy új nóta; alkalmasint az a hír terjedt el, hogy a katonák nem kapják a zsoldot, mert a nóta erről beszélt.

Kossuth Lajos levelet íratott,
Közepébe bankókat rakatott,
Általadta az íródáknak,
Oszsza ki a honvéd katonáknak.

Hanem később egyszer csak tele jött ám a falu német katonával; a mi udvarunkon is meg a szomszédokén is megtelepedett valami husz-huszonöt vasas német; akkor aztán megértettük, hogy miért rakták a kisebb portékákat verembe, a melynek a tetejét szép símára betakarták gyepes hanttal; a a nagyobb darab butorokat pedig levitték a pinczébe s a pinczésipját alant is, fent is berakták téglafalal, a közepét pedig kitöltötték agyaggal. A gyerekeknek meg volt tiltva a katonási, nem szabad volt a vasas németekhez közel sem menni, hogy valami bolondot ne feesegjenek, a mi tüzet hozhatna a falu nyakára. Soha sem volt szabad az öregek mellől eltávolozni s még a szánkat is majd bekötötték. Egyszer aztán mégis csak elmentek a vasas németek, hanem akkor meg a horvátok jöttek, de azok csak elmentek a falu alatt, pedig ezeket mi gyerekek nagyon szerettük volna, ha bejöttek volna a faluba. Tudtuk ugyan, hogy ez a rongyos had is „ellenség,“ de hát mit tehetünk mi arról, hogy ennek ez ellenségnek volt valami öt-hat nagy kuttyája, a melyik mindenik éppen úgy be volt fogva szerszámba, mint a lovat szokták s mindenik egy-egy kis kocsit húzott. Ezekkel hódította meg az ellenség a mi gyermeki kíváncsiságunkat, érdeklődésünket s ezzel már félig rokonszenvünket is.

A horvátok is elmentek és haza jöttek a falubeli honvédek. Nem hiába hogy kopotak, rongyosak, testben, ruházatban egyaránt megviseltek voltak szegények, hanem hoztak is ám olyan szomorú nótákat, hogy az embernek, még ha gyermek volt is, csak úgy faesarodott belé a szíve. Világostól hozták a nótát, mint a gyászt és bánatot s egyik keservebb volt, mint a másik. Olyan borzasztó volt csak hallani is:

A magyarnak nincsen többé hazája,
Elbujdoshat immár a nagy világba.

De a hazatért legénység nem maradhatott sokáig otthon: a ki épkezláb maradt Versecztől Schwechatig, Nagy-Sarlótól Temesvárig, Isaszegttől Világosig: azt mind besorozták s elvitték nyolcz-tiz esztendőre Galiciába, Olaszországba, Csehországba, Stájerbe, Dalmáciába. Alig van népiünk újabbnál életében olyan idő, a melyet többször és többféleképpen megénekelt volna a nóták költészeté, mint ezt az utált időszakot, melyben a szomorúságot meghaladta a gyü-

lölet, a kétségbeesést tulszárnyalta a dacz és megvetés. Így énekelte még a nép is: a férfi túrt daczosan, a nő sirtorvosolhatóan bánatában a nóták szövege szerint.

Egyik így szölt több igazsággal, mint költőiséggel:

Ezernyolczszáz ötvenegyben,
Esem a kom'sz cletben,
A mit soha nem reméltem:
Abba bele keveredtem.

El kell menni, nem tom merre.
Közem, lábam vasba verve;
Visz a német, visz a kutya. —
Jövök-e meg, isten tudja!

A másik nóta a gyűlölt zsoldárok ellen fakad ki s azt mondja, hogy

Már ezután éjszaka nem járok,
Mert megfogtak engem a zsoldárok;
Ha megfogtak szoros láncra vernek,
Véget vetnek a legénységemnek.

Van aztán olyan is, a ki nem akarja, hogy ő honvédtől nyirett baka legyen s keserűen, de bizva dalolja:

Csárdás vagyok, csárdásnak is maradok,
Éjjel-nappal a csárdába mulatok;
Csárdás hajamat nem hagyom levágni,
Azzal fogom Kossuth Lajost szolgálani.

Ha aztán minden bujdoklás hiába, ha a legényt mégis csak megcsipik és békóban viszik, a nóta azt is kifejezi:

Vasas lábam szomorúan zörgetem,
Eszembe jut szabad honvéd életem!

dalolja elkeseredésében.

Az ujonczozás egyébként állandó tárgya volt a magyar nép költészetének. A forradalom előtt a szegény jobbágy fiát kötéllel fogták, hogy harcoljon azért a hazáért, a melynek ő csak mostoha gyermeke; a nemes ember fia pedig otthon uralkodott és basáskodott. A forradalom után a gazdag ember kiváltotta a fiát, ha ezerekbe került is, de a szegénynek ekkor is csak a sanyaru kénytelenség volt osztályrésze. Az ötvenes évek alatt megszámlálhatlan sok nóta szölt arról s egyik egy oldalról, másik más oldalról festette a szegény ujonczok szomorúságát.

Zsindelyezik a kaszárnya tetejét,
Válogatik a legények elejét,
Kiállitik vármegyeház elébe,
Lenyirik a göndör haját tövébe,

mondja egy sárközi nóta, míg egy másik így szöli:

Most kapott a bíró egy kis ujságot,
Szedesse össze a fiatalosgot.
Sok szegény leánunk szeme könnyezik,
Mikor a babáját bakancsba fűzik.

Valami vasutas tájékon készülhetett ez a másik, s aztán onnét került a Dunántulra, hol szintén nagyon el volt terjedve:

Füttentett már egyet a masina,
Visznek engem vizitációra.
Míg a felszer engemet vizitál,
Kis angyalom a gangon sirdogál.

De a sorozási nóták közt talán a Szakál Lajos híres nótája („Mégkövetem a ténns nemes varmegyét“) óta egy sem volt annyira kedves, mint ez a kis három versszakos dal, melyet tán az egész országban mindenfelé daloltak:

Városháza udvarában,
Muzsikálnak éjféltájban;
Talan azért muzsikálnak,
Hogy elvisznek katonának.

Édes apám, édes anyám,
Kedves fölnevelő dajkám,
Ne sirjon; ha addig élek
Nyolcz év múlva visszatérek.

Porban játszadozó kis lány,
Te még föl sem tekintesz rám!
Ha majd egykor visszatérek:
Érted halok, érted élek!

Nem tudom, ha egészen népi eredetű-e ez a kis dal, de annyi bizonyos, hogy a nép helyzetét és felfogását oly hiven és igazán adja, hogy ha valami fél-literátus embertől került is: a népek jó érzése volt, mikor megismerte benne az egyszerű érzés és természetes állapot keresetlen vonásokkal kifejezett rajkát.

Hát azokkal mi történt, a kik mégis ki-kerülték a katonaságot? — Lettek „dezentorok-ka, a kik a nemzet által különben is törvénytelennek tartott, véren-vason épült állami formákon kívül helyzetők magukat s éltek úgy, a mint élhet az ember a társadalmon kívül, részint az emberek szivességéből, részint a szegénylegények szerzési módjából. Nyíltan megmondva: betyárokka lettek, abból az elvből, hogy ők a hazának szívesen szolgálnának honvédek gyanánt, de a haza ellenségeit nem szolgálhatják s nem tehetnek esküt a hazájuk és nemzetök elleni harcolásra.

A forradalom utáni betyárélet lélektani oka jelentékenyen különbözik a forradalom előtti szegénylegénykedés indokaitól. A régi időben az elnyomott jobbágy kívül tette magát a társadalom rendjén, mert azt igazságtalan és nyomasztó ígának tartotta magára nézve, vagy a mi még gyakrabban megtörtént, valami társadalmi vagy állami tette magát a társadalom rendjén, mert azt igazságtalan és nyomasztó ígának tartotta magára nézve, vagy a mi még gyakrabban megtörtént, valami társadalmi vagy állami életi, erkölcsi vagy rendőri törvény ellen olyat hibázott, a miért a büntetést nem akarta kiállani. Kiment az emberi társadalomból s lett maga magának törvényadója, a ki sokszor a társadalmi és állami rend ellen rugódózva az erkölcsi törvényeket is szétlőpörte. A vele egyenlő nehéz viszonyok közt élő föld népe inkább szánalommal és rokonszenvvel, mint erkölcsi megvetéssel és gyűlölettel tekintette az ilyen betyárt, annál is inkább, mert ez a maga osztályának mintegy pártfogója gyanánt lépett fel, a ki a társadalmon boszút áll a szegény föld népének elnyomatásáért. Ez tette a régi betyárt többé, mint a mennyi egy akasztófavirág, a minden jog élvezetéből kizárt, elnyomott jobbágyosság szemében.

A forradalom után még egy kedvező s az előbbinél is jelentékenyebb illusio játszott közre, hogy a magyar nép fölfogásában a betyárélet ne legyen egy jelentőségű a bitóra- és pokolravalósággal. A forradalom után minden betyár a hazafiság köntösébe takaródzott s vagy bujdosó volt, a ki a hazáért szenved s a nemzet ügyének tett szolgálatait üldöztetik, vagy dezentor, a ki hazája ellen fegyvert fogni nem akar. Milyen életet folytat az ilyen ember: tudnivaló. Szép és aljas, nemes és nemtelen össze van keverve mind fölfogásában, mind tetteiben. Indokai részint erkölcsi, részint a legerköstelenebb tartalmak s a folytonos üldözés által még a legnemesebb is folyvást vadabb és vadabb lesz, míg utójára olyan válik, mint a kiverett barom, mely látását veszve vakon rohan mindenek. Az örökös betyárélet minden erkölcsi alapot tönkre tesz, s a ki erre az utra lép, akár miféle indító okok hajtották is, biztosan lehet róla tudni, hogy rövid időn sem istent, sem embert nem fog ismerni.

Rózsa Sándornak és társainak, a hazafiság keresztvízében, elítélt rablók, utonálló, fosztogató betyárokból dicső honvédő hőssé történt transzsubstanciatioja fényes és követésre esábitó példa gyanánt élt a nép tudalmában, s egyszermind a forradalom utáni kalandos tervek a haza megszabadítására; mind előmozdítóit voltak ez életmódnak s alig volt táj, a melynek, a valódi üldözötteken kívül, meg ne lettek volna a maga ilyen „szegény bujdosói.“ Ebbe a színbe öltöztek még azok is, a kik éppen nem

hazafias bűn miatt lettek világfutókká, hanem lopásban, rablásban, emberölésben vagy épen gyilkosságban voltak bűnösök. Megkönnyítette ezt rájuk nézve az ötvenes évek alatt a kormánynak az a boldogtalan eljárása, hogy a hibát nem ritkán besoroztatással is büntette, a mi elől ha megszökött a legény: készen volt a hazafiság mártírja.

Jöttek azután a zsandárok ellen való hőstettei, bravourjai a legénynek, s ha kivált humora is volt, hogy az üldöző gyűlölt rendőrséget nemcsak kijátszotta, hanem neveltségessé is tette, sőt egészen meg is alázta: akkor készen volt számára az egész környék népének rokonszenvre, sokszor támogatására és mindenkor szívesen megadott elismerő magasztalása.

Fülöp Jóska azzal magasztalja az ötvenes évek elején a népdal, hogy mikor a csárda udvarán vannak a zsandárok: ő benn a csárdában „bátran fekszik babája ágyára,” hogy kipihenje magát, mert ő így szól:

hányszor lezárva tartották miatta, hogy ne menekülhesen; pedig azt állítják róla, hogy három falu határát soha sem hagyta el s ott sem bántott soha senkit, csak a zsandárokat. Utoljára is csakugyan a Paks és Tolna közti országon, a gerjeni csárdánál érték utol s ott lőttek agyon, vagy maga lötte agyon magát egy nagy kukoriczavetés közepén, melybe még bemenekült. Eltemették a temető sarkába, az árokpartra, haragszó, kíséret és siratók nélkül, mely mind el volt tiltva. A nép el is feledte rövid időn, de a nóta még egyszer megsíratta, hogy olyan rideg temetése volt s azt hirdette róla, hogy

A gerjeni kukoricza de sárga,
Abban történt Mező Jósi halála,
Piros vére úgy folyt el mint az patak,
Édes anyja siratná, de nem szabad.

De nem sokkal ezután a hazafiság várársa már egészen lefoszlott a betyárokról s lettek a néptudalomban is, a népdalban is,

Vasuti szerencsétlenség Budapest mellett. — (Gerhard Alajos rajza)

Kilencz itcze bor áll én előttem,
Kilencz pisztoly megtöltve szürömben,
Kilencz zsandár kívül az udvaron,
De nem mernek bejönni ugy hallom.

Mező Jóska még hiresebb legény volt, mint Fülöp, s neki, a zsandárok ellen való, vadul neveltséges barbárságait nem számítva, állítólag semmi egyéb bűne nem volt, mint hogy nem akart osztrák katona lenni, és mint ilyen sorozás alá tartozó szökevény talán részt vett Gindly meggyilkolásában, a melyért a paksi határban hat embert föl akasztottak, de Mező Jóska megszabadult, pedig apja és bátyja hurokra került. Mező Jósi sem vitte sokáig; két-három esztendeig élt a hire, hogy milyen derék, milyen nyalka legény, dalolta a nóta, hogy Czizgány Mária milyen boldog leány lehet, mert olyan szeretője van neki, mint Mező Jóska; az üldözők Fehér, Tolna, Somogy és Baranya megyéket fölverték érte, a dunai réveket akár-

a mik valósággal voltak: rablók, zsványok, akasztófa virágai, hanem azért számuk tán még inkább szaporodott, nem hogy fogyott volna.

Nagy vasuti szerencsétlenség Budapest mellett.

Mult heti számunkban már megemlékeztünk arról a szörnyű vasuti szerencsétlenségről, melynek e hó 6-án d. e. 11 órakor, tehát fényes nappal nem kevesebb, mint huszonhat emberélet esett áldozatul, nem is számítva a kisebb-nagyobb sérüléseket.

Fölemlítettük, hogy a szerencsétlenség Kóbánya és Pest között, a pesti indóháztól alig pár száz ölnyre, az u. n. kis Bartl-villa mögött történt s támadt abból, mert a „Ménés” gőzmozdony által vontatott vonat oly vágányon rohant, melyet az nap fölszakgattak, hogy a régiék helyébe új aczélsíneket rakjanak le. A vonattal többi között 180 krajnai munkás utazott Szegedről, megtakarított keresményével, hazafelé. A hol a vágány megsza-

kadt, ott a mozdony belefuródott a homokba s két-három kocsi zuhantában maga fölé rántva, a többi jobbra-balra szórta a töltésről. Négy kocsi annyira összetört, hogy nem maradt egy ép porcikája. A mi bennök volt, az mind odaveszett. Szerencse, hogy a két első kocsi birkákat szállítottak, azokat valami husz kivételével a szoros értelmében összemorzolták a romok. Az embereket holtan, részint összeszakgatva darabonként hordta elő a roncsok alól a segítségre futott nép s a gyepre teregették, kosarakba rakták, míg a sebesülteket bekötötték, s a különböző kórházakba szállították. E mentő jelenetet ábrázolja képünk, melyet rajzolónk a szerencsétlenség színlhelyén vett föl.

Oly nagy volt a szerencsétlenség, hogy a mi azóta tudomásunkra jutott, alig növelheti annak borzalmasságát.

A gépvezetőt a megfeneklett gép messze eldobta magától, az megmenekült; de kiballgatni még eddig nem lehetett, mert rémültében meg-némult. A halottaknak részint ruháikban talált véres irataikból, részint az életben maradtak tanúságaiból megállapították kiletüket. Családjaikat azonnal értesítették a borzasztó eseményről s el-

küldték nekik a szerencsétlenségnek talált pénzösszegeket, keserves munka keresményét, melyet utoljára vérökkel pecsételtek meg.

Az életben maradtak között sok van olyan, kinek életben maradhatása még most is kétséges. Egyiknek kezét, másiknak lábát, sőt van olyan is, a kinek kezét-lábát le kellett venni. Koldusok lesznek világléteikre.

A bíróság már rég nyomozza a szerencsétlenség okozóit. Annit már tudunk, hogy az egyik legnagyobb hibát a kóbányai állomás Biedermann nevű hivatalnok követte el, a ki elfelejtette értesíteni a vonatvezetőt, hogy ne a rendes vágányon haladjon. E hivatalnokot elfogták s ez annyira el van keseredve a mulasztásával okozott szerencsétlenségen, hogy börtönében már többször megkísérelte magát kivégezni.

De az országgyűlés sem hagyja a dolgot annyiban s nem éri be vele, hogy csak a közvetlen bűnösök bünhődjenek. Mit használ a szerencsétlenség gyámoltalan, kenyérkereső nélkül maradt családainak? Az országgyűlés törvény által akarja kötelezni a vasutársaságokat az emberélet feletti nagyobb örködésre s annak elmulasztása esetében

Az angol trónörökös.

Az angol királyság és az északamerikai köztársaság iránt hálát érez Magyarország. Méltó e hála azért a szíves fogadtatásért, melyben e két állam fiai részesítették a magyar nemzet minden egyes tagját, a legszomorubb időkben. De mint az alkotmányos szabadságnak s az önkormányzati életnek egész Európa előtt példánykép gyanánt szolgáló nemzet, szintén megérdemli rokon-

kártérítésre. Ily törvény már minden civilizált országban van. Nálunk az országgyűlésen Horn Ede szólalt föl e tárggyban a 12-kén tartott ülésben. Fölhozta, hogy a vasutársulatok közkereseti szövetkezők, gondjuk üzletük virágzásán, részvényeik jövedelmezőségén túl ki nem terjed; személytelen, ennél fogva szívtelen jogalanyok lévén, nem is lehet szívükre appellálni, hogy az emberélet fölött örködjenek. Arra kell tehát appellálni, a mi náluk a szív helyét foglalja el: orszé-nyükre.

Be kell nekik bizonyítani, hogy a reájok bízott emberélet fölött a köteles felügyelet elmu-

lástani nemcsak erkölcsi bűn, mely kárhozatos, hanem egyuttal rossz spekuláció, melyet pén-zük bán meg. Angolország már 1846- s 1864-ben, s Ciszlajthánia 1869-ben, a német birodalom 1871-ben, ugy szintén más államok törvényhozá-silag intézkedtek a személyes kártérítés iránt s pedig szembeszökő sikerrel, minthogy például Angolországban az 1846. törvényhozatala óta a vasuti halálesetek arányszáma felével csökkent. Az igazságügyminiszter megígérte, hogy már kö-zelebb bemutatja törvényjavaslatát, melylyel a vasutársaságokat az általok okozott mindennemű kár megtérítésére kötelezni szándékozik.

Albert Eduárd walesi herceg.

szenvünket és tiszteletünket mind az angol, mind az amerikai nép.

A ki ezt tudta, az azt is előre láthatta, hogy a mily szíves fogadtatásban szokott részesülni Magyarországon egy-egy nevezetesebb angol vagy amerikai ember egyes magán házainknál: épen oly tiszteletteljes érdeklődéssel és szíves előzékenységgel fogadja a nagy közönség a walesi herceget, ha az ország fővárosát meglátogatja. Őszintén megvallva, aligha van ma Európában fejedelem (talán még az olasz királyt, Viktor Emmánuel sem véve ki), a ki olyan

látniok legalább arczképét Angolország jövő királyának.

Albert Eduard, a walesi herceg, 1841-ben nov. 9-kén született s kilencz gyermek közül első fia Viktoria angol királynőnek és uralkodótársának Albert Coburg hercegnek. Gondosan vezetett magán neveltetésben részesült, mely azonban egész polgáriasan egyszerű volt. A magán neveltetés okát sokan abban keresik, hogy a herceg bárelég jó, könnyű és világos fölfogásu gyermek volt, de a tanulmányok iránt soha sem mutatott különös rokonszenvet, s így, kivált nagyon

is ovatos és élesen látó apja attól félt, hogy példája nem lenne jó hatással az intézet tanuló ifjúságának szellemére, a melybe belépne. Hogy azonban a magán tanításnak nem az elkényeztetés volt a célja, arra bizonyosságul szolgálhatnak azok az adatok, melyek annak idejében az egész világ hírlapjait megjárták, s melyeket a „Vasárnapi Újság” is közölt még megindulása első éveiben, mert ezek azt mutatják, hogy a fejedelmi hitvesnek az volt nevelési elve, a mit böles Salamon is mond: „Büntesd meg a te fiadat, míg jó reménység vagyon felőle.”

De ha az elméleti tanulmányokat kevésbé szerette is: gyakorlati élet munkáiban nagy kedvvel foglalkodott. A katonai gyakorlatok, a gymnasztika, a férfias sportnak mindenféle nemei folyvást kedvelt foglalkozónak látták és látják ma is, s ezekben oly szenvedélyesen vesz részt, mint bármely angol nagyúri birtokos vagy dúsgazdag polgár.

Az angolok, e kedvelt, férfias tulajdonain kívül, nagyon méltányolják még benne azt a szives készséget, melylyel korán kezdődött trónörökös — walesi hercegi — szertartási kötelességeit teljesíti csak azért, mert fejedelmi állása úgy kívánja; valamint azt is mindenkor jó néven veszik tőle, hogy a királyság polgárainak ohajtásait nem szokta visszautasítani s nagyobb vagy kisebb dolgokban csaknem egyenlő szíveséggel szerez örömeiket a korona alattvalóinak. Az a sok alapkötet, az a sok mindenféle intézet-, társulati helyiség-, számtalan középület-megújítás, legyenek azok akár a nevelés, akár a művészet, akár az ipar, gazdaság és kereskedelem érdekében alapítva: mind azt mutatják, hogy érzi az alkotmányos fejedelmek azt a kötelességet, hogy éltet a népnek kell szentelnie. Méltán várják ezek folytán tőle, hogy egyebekben is követni fogja atyja tanácsait és királyi anyja példáját, kinek politikai törekvése mindig az volt, hogy a korona tekintélye a politikai pártok fölött álljon s mindig annak a kormánynak támogassa az ország javára célzó törekvéseit, a mely az országos parlament természetes és törvényes többségének kifolyása.

Kedvessége az angol nemzet előtt észrevehetően gyarapodott az utóbbi tíz év alatt, mióta Alexandra dán királyi hercegnővel egybekelt 1863-ban. E testi, lelki bájakban egyaránt gazdag hölgy utólagosan mind igazolta azokat a szép reményeket, melyeket rendkívül fényes és szives fogadtatásokor Angolország hozza kötött, mert ma az angoloknak valóságos személfénye. A walesi herceg öt gyermekével oly szép családú kört képez e fejedelmi hölgy, hogy a világ összes uralkodó házai közt keresni kell párját.

A trónörökös személye iránti ragaszkodás legfényesebben kitűnt 1871 végén, mikor egy heves lázroham hirtelen levette a fiatal, erőteljes férfit lábáról s a betegség mivoltának kiderülése (typhoid) egész rémülettel töltötte el a hármas királyságot, mert atyja Albert, a fejedelmi férj ebben halt meg alig néhány nap alatt. A herceg folyógyógyulása után rendezett „hálaadási nap”-on tartott ünnepek az angol lojalitásnak legszebb nyilatkozataival vetekednek, s ezek is mutatják, hogy a mostani walesi herceg egykor épen oly kedvelt király leendő házijában s a milyen alattvalói hűséggel zengi most az angol nép a himnusz szavait: „Isten áldd meg a kegyelmes királyomat”, épen oly buzgósággal fog majd zengeni Albert Eduárd király tiszteletére is: „Isten áldd meg a kegyelmes királyt!”

Az olvasásról. *)

Azok, kik mindenről olvastak, azt fogják vélni, hogy mindenhez kitűnően értenek, pedig ez sokszor nem így van. Az olvasás csak a tudás anyagával lát el, műveket a gondolkodás alkothat csupan. Ha gondolkodó természetűek vagyunk, nem elég magunkat mindennem tárgyval elhalmozni; míg nem elméledünk felettek, évet és erőt nem fognak nyújtani. Sok irónál akadunk a mély gondolatok, a tárgyilagossá és éles következtetéseknek s a tisztázott eszméknek világos példáira. Ezek fénye igen hasznos volna olvasóinkra, ha ezek megfigyelve utánoznák szerzőket. Mindez azonban a legjobb esetben a legnagyobb részről csak részben válik tudássá, mert ez csak saját elméledésünk, továbbá a mondottak értéke, tere és összefüggése körül tett kutatás eredménye, tehát csak a mennyire fölfogtuk és belátjuk az eszmék összefüggését, annyira a mieink azok, e fölfogás nélkül fejünkben haszon nélkül uszkáló tömegé lesznek csak.

Dicsőíthetni az emlékezetet, de nem kevésbé az itélelő tehetőséget, hisz tudásunk köre nem tágul, ha a mások által mondottakat képesek vagyunk ismételni, s ha felhasználjuk érveiket. Ez csak az utánmondás tudománya, a vele csillogás gyakran csak gyöngé, sőt hamis elvek elmondása. Mert a könyvekben találtak nem mindig alapulnak gondos kutatásokon, sokszor helytelenül származtatnak le állítólagos alapelveikből. — Az ezt kiderítő kutatásra azonban nem minden olvasó értelme képes; nem főként azoké, kik egy szakra vetve magukat, azt hajhasszák, mi tanakaikat támogatni, előre vinni. Az ilyen akarva zárkoznak el az igazságtól s az olvasás jótéteményeitől. Mások, a közönyösebbek figyelem és szorgalom hiányában szenvednek. Elméjük lomha arra, hogy visszavezetné az érveket forrásaikhoz, hogy vizsgálja min alapulnak s mily számlálók, — pedig ez okozza, hogy egyik annyival többet nyer a másiknál az olvasás által. Az elmét szabályoknak kellene vezetni ez eleinte kényelmetlen munkában, mit azonban idővel a szokás és gyakorlat könnyűvé tenne. Ugy hogy a kik ezt megszokták, könnyedén, csak futólag tekintve az állításokat, máris látják azok mélységét. Azok, kik e tehetőséget megszerzik, bírják valóban a könyvek igazi kulcsát s azt a fonalat, mely az elütő vélemények labirintusában az igazság és biztosághoz vezet. A fiatal kezdők o módszert követve tapasztalhatnak, mily hasznos nyújt az olvasás. A töle idegenkedők előtt a tudás akadályának fog látszani, ezek azt fogják vélni, hogy csekélyre haladnak, ha az olvasott állításokat megfontolják, ha követik ezeket lépésről lépésre kutatóikhoz.

Az a válaszom, hogy ez jó elvenet és sulylyal is fog bírni azok előtt, kiknél az olvasás csak sok beszéd és kevés tudomány szülője, s ezekhez nem is szölok. Hanem célom itt kutatni a tudás utját, mely a tudományhoz vezet, s azoknak, kiknek célja ugyanez, mondhatom, hogy az, ki bátran s lassan halad állandóan azon uton, mely az igazsághoz vezet, korábban eléri utja célját, mint ki minden után fut, a mit előtalál, habár a napot átizzadta is.

Hozzá kell még tennem, hogy ez elméledő mód akadály lehet ugyan némelyeknek kezdetben, midőn azonban a szokás és a gyakorlat közönségessé tevő, de a legtöbb esetben elősegíti olvasásunkat akadályozás vagy megszakítás helyett. A szellem ébersége és nézetei így gyakorolva, rendkívül serények; s az, ki ily vizsgálásokat tevé, megtudja egy elejtett szóból, mi másnak hosszu fejtegetések és fokozatos bevezetés után lett volna tulajdonává. S e mellett, midőn az első nehézségeken túl van, a nyert gyönyör és érezhető haladás hatalmasan batorítja az elmét az olvasásnál, mi e módszer nélkül méltatlanul nevezhető csak tanulmányozásnak.

Angolból Péro Ede.

Az üstökösök physikája.

— Heller Ágostonnak a természettudományi társulat ülésben tartott értekezéséből. —

A világtérnek végtelenségét az üstökösök uszályaira ülve, Heller vezérlete alatt bekalandoztuk.

Utunkba ejtettük az égi testek milliárdjait, a bolygó és álló csillagokat; a nap és holdcsoportokat. Megfigyeltük a napnak protuberantiáit,

*) Locke „Essay on human understanding” („Tanulmány az emberi értelemről”) című művéből.

bolyongtunk a méla hold körül; ellestük a Saturnus és Merkur természeti titkait; távcsövek segélyével vizsgáltuk a capella rejtélyes arcát; daczára avillámgyorsaságnak, melylyel az üstökös a parabolák és hyperbolák végtelen utain röpített, Jupiter és Mars elötte bepillantattunk, és a szűz bolygóinak lakóit kereshettük!

Utunk iszonya hosszu volt, melyet óriási sebességgel futottunk be, a vidék, a meteor-rajok, a nap, hold és csillagkörök által változtatossá téve érdekesített és meglepő volt.

Mint Lumen szelleme, úgy mi is a hatalmas phantasia segélyével az égi testek életébe behatoltunk, hogy ismereteket merítsünk az égi forrásokból!

Daczára azon lázas tevékenységnek, melyet a magasban kutató tudomány emberei az újabb időben kifejtettek, az égi testekről való alapos ismereteink korántsem állanak arányba a kutatási buzgalommal.

Az üstökösökről, melyek a föld lakói elé jönnek, átalán legkevesebb ismeretekkel bírnak majdnem minden égi test közt. A mit különben nem is lehet csodálni, ha tekintetbe vesszük az üstökösöknek azon tulajdonságát, melyszerint mint Petőfi mondja: jönnek s távoznak, hogy századok múltával ismét lássák fényét a népek s rettegjék.

Az üstökösök physikájáról a csillagászok és physikusok külön-külön állítottak föl hypothésiseket. Természetesen a csillagászok e tekintetben sokkal tekintélyesebbek. Az általuk fölállított hypothésisek közt bizonyos összefüggés tapasztalható és egyáltalán a tüneményeknek sokkal jobban megfelelnek.

A mostani században négy nagyobb szerű üstökös jelent meg.

Az első 1811-ben; a második 1835-ben, ez volt azon nevezetes Halley-féle üstökös, mely 75 évi idő szakaszban járja körül a napot. 1843-ban jelent meg a harmadik és legújabbban 1858-ban a híres Donati-féle üstökös. Mindezek egymáshoz nagyon hasonlítottak.

Az üstökösök utjokban, ha olyan közel jutnak a földhöz, hogy láthatókká lesznek, — akkor annyira hasonlítanak a bolygó vagy álló csillagokhoz, hogy csak mozgásuk és sajátságos törvényei által lesznek megkülönböztethetők azoktól.

Az üstökösök legjellemzőbb része az úgynevezett csonga, vagy mint a chinaiak igen kifejezőleg mondják: az uszály. Ezt akkor kapja, midőn a naphoz közeledik, a mint a naptól távozik, oly arányban veszti el ezen uszályát.

Newton volt az első, a ki leghebtaliban és legrészletesebben vizsgálta az üstökösöket.

Newton az üstökös uszályát mindig a naptól elfordulva észlelte; továbbá szerte az üstökösök parabolákban és ellipszisekben futják meg utjokat, és e szerint vagy ismét visszatérnek vagy végkép eltávoznak naprendszerünk körül a végtelenségbe.

A nagy angol csillagász nézetéből, melyet az 1686-ban megjelent üstökösön tett vizsgálataiból vont le, nem lehet megmagyarázni a viharos sebességet, melylyel az üstökösök a világtérben futnak. Az üstökösök uszályaira nézve érdekes adatokkal bírnak: 1811-ben megjelent üstökös uszálya 12 millió mérföld hosszú volt; egy másik üstökös pedig 30 millió mérföldnyi uszályalal bírt, mely eddig még páratlan kiterjedésű meteorgyűrűt képezett a nap körül.

Azon anyag, mely az üstökösök oldalán van, parabolában nyulik szét, miből azt következtetheti, hogy a nap bizonyos villanyos erővel hat az üstökösökre.

E nézetben volt már maga Kant a nagy bölcsész is, ki szintén nagy érdeklődést fejtett ki az üstökösökre, melylyel a nap az üstökösökre hat, polaris neműnek tartotta, e szerint a napnak taszítása, másrészt vonzása által egysúlyoztatik.

Bessel a Halley-féle üstökösönél egy igen fontos tüneményt az ingalengést észlelte, és szerinte azon erő is, mely ez ingalengéseket fonatarta polaris erő.

Besselnek nézeteit a Donati üstökösön több csillagász megvizsgálta és lényegében helyesnek találta.

E vizsgálók közül Vienecke az üstökös fejére nézve azt találta, hogy közeledve a naphoz a fej mindig kisebb lesz és távolodva nagyobbodik.

Az athenai csillagász Schmidt Gyula szintén ezeket tapasztalta.

Nagyon valószínű, hogy az üstökös egyes különvált részekből áll, melyek mint meteoritok lehullanak. Ezt bizonyítja átlátszóságuk is.

A csillagászati és általában az égi testek viszonyaira vonatkozó tudományunk nagy lendületet adott a jelenkor két kitűnő természettudósa Kirchhoff és Bunsen által szerkesztett szinképelemző műszer.

Ezzel egy új aera nyílt meg az üstökösök vizsgálói előtt is.

Döblintznek sikerült e műszer segélyével a színvegyületeket fölismerai, mint például a petroleumot.

A physikusok szintén állítottak föl hypothésiseket, melyek azonban behatóbb vizsgálódások eredményeit nem mindig állják ki diadallal.

Igy némely physikusok szerint az üstökös nem volna más mint egy felhő, mely a nap sugarai által lecsapatik. Szerintök az üstökös feje olyan anyag, mely a napsugarakat nem bocsátja keresztül, de a mely része a nap sűthet, ott fölolvastja. A legnagyobb valószínűségi azon hypothesis, hogy az üstökös nem más, mint egy meteor-raj, mely épen közeledvén a naphoz mindinkább szélylyel vonatik.

Az üstökösök a mulékony világtestek közé sorozhatók, s csakis csekély tömegűeknek lehet közzönni, hogy naprendszerünk állékonyágát kérdésessé nem teszik.

Az eddig ismert természeti erők a vonzásban és a delezesség s villanyosságban nyilvánulnak. A vonzást erőt minden nyilvánulásaival meghódította már Newton.

Ohajtjuk, hogy akadjon a villany és delez erőknek is egy második nagy Newton!

Mólnár Lajos.

Tanuljunk az erdélyi szászoktól!

E sorok írója épen nem tartozik azok közé, a kik az erdélyi szászokat — mint némely német utazó — minden tekintetben égig magasztalják.

A szász kolmoszoknak azon állítását is, hogy minden műveltséget ők hoztak volna be, s nálók nélkül az erdélyi részek vad és műveletlen tartomány volnának ma is, — megvetéssel utasította vissza mindanyiszor, a hányszor csak alkalmá volt. Politikai és társadalmi félrehúzásukat, önzésüket, dicsékvágyukat épen ki nem állhatja egyáltalában. Mindamellett nem tartozván azon jellemfestők közé, a kik csakis hóféhér, vagy koromfekete színeket használnak, — azon igyekszik, hogy a rossz tulajdonságok mellett a jókat is fedezze föl, s mindenik felett állíllólag ítéljen. Az erdélyi szászokban is akármily sokat nem szeret, azért nem hunyja be szemét jó tulajdonságaik előtt; mint-hogy olyan is számos van, örömsöt ragadja meg az alkalmat, hogy magyar vérei előtt követendő példát fölmutassa az olyanokat.

1) Tudják-e magyar véreim, hogy a szász ember gabonája, zsidóéka, értéses holmija nem igen szokott elégni, habár nálók is van elég tűz-erő, rozszakaratból és véletlenből egyaránt? De még az sem fordul elő, hogy a szalonát ellopják, vagy a hambárt kiüríték a tolvajok. — Hogy történetik mindezt? Tán nincs tolvaj azon a vidéken? S a buzsaemeket tán bevonják valamiféle éghetetlen köpenyeggel? No, ilyen messzire csakugyan ők sem művelődtek. Egyszerűen valami olyat tesznek, a mit könnyű szerrel s minden nagy fejtőré nélkül megtehetne akármelyik magyar község is.

A templomok körül más községekben is sok helyett, a szászoknál mindenütt kökerítés van. Ezen kökerítés belső falához számtalan kis fülkét építenek egész kerekben, a mi ugyan sokba nem kerül, mert egészben is kicsi jószág az egész, s az alap-fal megvan hozzá a kerítésben. Ezen fülkét aztán fölsoztják a község családai közt, úgy hogy minden családnak jut legalább egy. Azokban tartják gabonájukat s egyéb eleségüket, mindig csak néhány napi szükségre valót véve ki. Így védik meg tüz és tolvaj ellen a jól elzárt kő-falukban holmijöket.

Vajjon nagy dolog volna egy ilyen példának követése a magyar községek részéről is?

2) Irják a lapok, hogy a bécsi vilgkiállításra épített szász lakház milyen díszes, előkelő a székelly lakáshoz képest.

Ez a valóságban is így van. A szászoknak egy-egy falva sokkal díszesebb, rendezettebb, mint nagyon sok magyar és székelly város. Pedig még a székelly falvak is sokkal csinosabbak, mint az alföldi magyaroké.

Az lehetne hiáni, s az idegen valóban is azt hiszi, hogy azokban a szép rendbe épített szász házakban okvetlenül jobb módú és műveltebb nép lakik, mint a magyar szászok-cukczok alatt. Pedig ez már épen nincs így. Sok szászfaludéli magyar ház alatt található nagy vagyont, nagy

fenyüzést és tudományos ismereteket. A különbség oka csak az, hogy a szászban megvan a ház-építési ösztön, míg a magyar főképp eddig, nem sokat csinált a lakás minemiségből. Pedig két emberi nyomra számítva, s valószínűleg még egy alatt is, a kö- és téglaház kevesebbe kerül egy megfelelő nagyságu szászmálval fedett faháznál, a melyet drágán kell biztosítani, vagy folyvást az elégetéstől rettegni, romlását itt is, ott is folyvást fölfozgatni. Hát még fűtőanyag mennyivel több kell azokba a rossz faházakba, mint a jó köépiletbe? S ha fölzámitjuk, hogy hány élet pusztult el; hány egészség romlott össze; hányszor kellett patikára költeni a rossz lakás miatt: bizony sokkal olcsóbbá jön a szásznak cseresep köépilet, mint a magyar nádas, szászmálvaskója.

Vajjon ártana-e, ha eltanulnók a szásztól, hogy törekezdjünk jó, tartós és egészséges házakban lakni. Pedig nem kell egyéb, csak a törekevés. Kő csaknem mindenütt található; téglát vetni épen mindenütt lehet, nem is nagy mesterség; s kiszáritására bőven elég az az éghető anyag, a mit a szászos magyar házakba be szoktak építeni. No aztán még egyre van szükség; arra, hogy az ember ne önféjűsködjék, hanem hajtsa a jó szóra, nézzen a közzjóra.

A szász falvak nagy, széles egyenes utcáit csakis úgy állhattak elő, hogy mindenik bejelentéi építési szándékát az előjáróságnak s úgy épít, a mint a közzétek tekintetéből kijelölök.

Némely magyar ember csak azért is kijebb löki házát, vagy háttal fordítja az utcának, hogy megmutassa, miszerint ő nem fél senkitől. Épen mint a rossz gyerek, a melyik csak azért is a sárba lép, hogy anyját bszantsa.

3) A szászoknak nincs szükségük minden tinó örszésére egy-egy külön gyereket állítani, hogy naphosszat elesavargjon, munkát kerüljön, iskolát mulasztson, erkölcsben romoljék.

De hát mikép örzik és mikép legeltetik marháikat, hogy a marha is jól éljen, a vetésben se történjék kár?

Egyszerűleg úgy, hogy a határ rendezve van; a legelő mindig, haug urföldeken is, egy kerek darabban van kiszakítva, nem csipben-csupban, itt is, amott is. Az ilyen legelőt aztán bekerítik s egy-két pásztor őrizete alatt akármekkora nyájat bizton csapnak oda.

Ugy könnyű; de hiszen ki gőzönbekeríteni a legelőt mindenütt?

A hogy a szászok elgyőzik, más is elgyőzhetné; csak akarat és öszertartás kell hozzá. Náluk ugyanis az a rendszabály, hogy minden gazda tart barmai számának megfelelőleg néhány újjnyi mozgatható sövénykeret. Azokat aztán kiviszik tavaszszal mindnyájan a kijelölt közlegelőre; kezerken fölállítják, gúzsza összekötik s be van kerítve az egész legelő. Ugy képelem, hogy nincs benne semmi ördögösség; másutt is meg lehetne tenni, ha akarat és egyetértés volna hozzá.

Az az az egyetértés! Ennek hiánya sok bajt csinált már minekünk kicsinyben és nagyban. A hol mindenki okosabb akar lenni a többinél, ott a közös eredmény rendszerint egy nagy oktalanság.

4) Azt is tapasztaltam még, hogy a szász embernek nagy szükség van mindig van pénzre; a magyaroknak meg szokás szerint épen a nagy szükségben nincs. Pedig sok eset van, a mikor egy forint százat ér.

A magyar könnyen költ, mikor van miből. A ki mára adott, holnapra is csak ad — gondolja magában. A szász meg a bőségét megtakarítja, könnyen ki nem adja. Azt nem szorul meg a szükség idején.

Ember embertől, nép néptől tanul. Az a legéletrevalóbb, a ki legtöbb jót és hasznost tud tanulni másoktól s könnyen lehagyja saját rossz szokásait.

Följegyeztem ezen egyszerű igazságokat kedves magyar népem javára. Brassóban, 1873. április hónapban.

Réthi Lajos.

Ázsiai Törökországból.

(Eredeti levelek.)

I.

Damaskus, 1873. márczius 15.

A művészet és hazáját, Egyiptomot Alexandriából orosz gőzösn hagyatam el s hat órai menetel után a lapos part keblében terjedelmes öbölbe tartult élénk, melybe a Nilus főága szakadt és a mellette nagy területen fekvő város Damiette, mely ezelőtt csak 50 évvel is még 100,000 lakott számlált; élénk kereskedése s pompás palotái vol-

tak. Kereskedése most pangásnak indult, a házak pusztuló félben vannak és lakói Alexaniriába húzódtak, úgy hogy jelenleg alig van 30,000 lakosa, kik többnyire miní földművesek; kikötőjében csak elvétve vet horgonyt egy-egy nagyobb hajó.

Gőzösnök tovább haladt és márcz. 7-én korán reggel Port-Said tágas öblébe értünk, mely portland-cementet koczkákból van építve. A kikötő beltere 150 hold s 250,000 koczka kellett hozzá, melyek mindenike 2 tonnat (400 mázsát) nyom. Port-Said élénk kereskedő város, kikötőjében a világ minden részéből fordul meg hajó. A város életkora még alig 7-8 év; még ez előtt négy évvel ott létezőkor lakói ponyvára és gyékény-sátor alatt éltek, s ma már pompás emeletes paloták, kereskedelmi csarnokok s fényes hotelek tanuskodnak gyors emelkedéséről; szabályos utcák, lég-szűszvilágítás, vízvezeték stb. mozdítják elő 15,000-nyi lakosságának kényelmét. A város születését s gyors emelkedését a Suez-csatornának köszönheti, mely itt vegyül a Földközi-tengerbe.

A Suez-csatorna 21 1/2 német mérföld hosszú és utját a Mensaleh mocsáros tava felé vesszi, mely Damiettától Kantaraig lenyulva Pelusiumnál végződik; a csatorna e mocsárt ketté metszi s aztán a homok-sivatagba vonul Ismailiáj, hol a Timsah-tavon megy át, mely itt kényelmes kikötővé van molytva. Ismailia igen csinos és 10,000 lakott számú kereskedő város. A csatorna inon kopár homokterületen Serapeumon át a Keserítőba megy, honnan Suezig vonul s ott 1 1/2 láb esést képezve a Vörös-tenger sekélyes öblébe vész el. A csatornát a mocsáros és tavas vidéken roppant erőjű merítő gépekkel mélyítették, míg a szárazon 15-20,000 munkás dolgozott rajta folytonosan. A sivatagot át íható víz hiányában egy édes vízi csatornát is vontak. Még annyi említek meg, hogy a hajókázható csatorna fűlül 50 öl, alján 11 öl széles és 25 láb mély.

Port-Saidb il márcz. 8-kán d. u. 2 óraker elindultunk s a távol ködéből csakhamar kibontakozott Jaffa, pompás nyaralóktól, fűgő-, citrom-és narancslegyektől környezve. Jaffa jelenleg élénk kereskedő város és kitűnő csinált ut köti össze Jeruzsálemmel, a keresztényeknek, zsidóknak és mohammedánoknak egyaránt szent városává.

Utunk a part hosszában vezetett északra felé s a bibliai nevezetességű Karmel hegység mellett éjjel haladtunk el és St. Jean d'Acet is elhagyva 9-én tíz óra tájban föltűnedeztek a Libanon hóborította csúcsai s nemokirára Bysrut kikötőjében vetettünk horgonyt. Itt első teendőm volt az ott székelő osztrák-magyar konzulatust fölkeresni, hogy míg Damaskusba átrándulok, addig podgyászatot althagyassam. De biz ott nem nagyon szívesen láttak és a hivatalos óripi utasítottak; más nemzetbeli bírnikör bitran mehat hazájü ügynökségéhez védelmet és tanácsot kárni, de a mi osztrák-magyar uraink még magukhoz sem eresztik az embert.

Bysrutot szintén terjedelmes kertek, ligetek és erdők veszik körül telve, a legnemesebb gyümölcsfajokkal. Európai és előkelő keleties uraknak pompás palotái és szebbnél szebb nyaralói vannak itt, de a város tulajdonképeni keleties része ronda és szabálytalan utcákból áll. Bysrutnak körülbelül 65,000 lakója van, kiknek 1/3-ai része arab, a többi khaldeus, maronita, nesztóriánus és különböző európai származású. Számos jótékony intézetei közt a porosz leányképezde, a lazáristák francia iskolája, kórházak és társas egyletek tűnnek ki; számos felekezetnek vannak itt szép templomai; továbbá van biblia-társulata, nyomdája, 3 újsága (egy francia és 2 arab) A város fekvése regényes és egészséges.

Bysrutból meglátogattam a Libanon bérceit és a híres óskori czedrusfák is; az utóbbi kból még 20 áll fenn s a legvastagabbiknak kőrfogata 21 lépésnyi; fiatal czedrus-csemete minden léptenyomon látható elég. A Libanon hegyén igen sok klastrom, apiczárdá és templom van. A hegyek tetejéről a kilátás a lehető legszebb. A Libanon és Antilibanon hegyvölgyes vidékét kedvem szerint bekalandozva, végre Damaskusba, kelet paradicsomába érkezt-m.

Damaskus Lamartine szerint tele van sárga és fekete márvánnyal, melyből én azonban egy darabot sem láttam, mert az utóbbi nem egyből likacsos lávakőből, míg az előbbi nagyon hasonlít a kehlheimi palához, de mindazáltal igen szépen lehet építeni belőle, amúbar valami fényes paloták nem igen találunk Damaskusban és Aleppoval. Moszullat és Kairóval e tekintetben korántsem állhatná ki a versenyt. A város több nevezetes épülete közt a mecsetek foglalják el az első helyet; az Ommajádok mecsetjét tartják legnagyobb

T Á R H Á Z.

Irodalom és művészet.

— Mai számunkkal veszi olvasóink a Vasárnapi Ujság „Bécsi kiállítás” című mellékletének 3-ik számát.

— (A „Képes Kiállítási Lapok”-ból), melyet Steinacker Ödön Bécsben több szakféri közreműködésével szerkeszt, eddig már négy szám jelent meg, s az 5-ik most van sajtó alatt. Az első számról már szólottunk; a többiekről megemlítenünk tartjuk, hogy a második számot Greguss Ágostnak a kiállítás megnyitására tünneti költeménye nyitja meg, csinos kezdővignettét illusztrálja; a harmadik élén gr. Zichy József keresk. miniszter, a negyedikben Du Sommerard francia kiállítási biztos arczképét és életrajzát találjuk, a kiállításra vonatkozó számos más érdekes kép és közlemény kíséretében; tartalmának egy részét lapunk mellékletében veszik olvasóink. A bécsi nagy kiállítás iránt hazánkban mutakozó élénk érdeklődés jelül tekinthetjük, hogy a „Képes Kiállítási Lapok” iránt napról-napra növekvő mérvben mutatkozik a magyar olvasó közönség részvétele. A „Képes Kiállítási Lapok”-ból, mint már említettük, hetenként két szám jelen meg, s előfizetési ára egy negyedévre 4 frt; félévre 8 forint.

— (A nyomdászati kézikönyv-re) hirdet előfizetést Bertalanffy József szombathelyi nyomdajelölt. Általános tudva van, — mondja előfizetési felhívásában a szerző — hogy Magyarország nyomdászata még mindig inkább német, francia vagy akármilyen, csak nem magyar. Az üzletekben divó műszavak idegen hangzásúak, az üzlet munkái legnagyobb részben külföldiek. Magyarosítani tehát a hazai nyomdászatot, s kézikönyvet adni a műveltebb magyar ifjak kezébe, hogy a nyomdászatot megkedvelvén, e pályára minél számosabban lépjenek, — ezek valának a főbb indokok, melyek e munka megírásában közben szemel előtt lebegtek. E munka minden két hétben egyszer három nagy oktav ivet tartalmazó füzetben fog megjelenni a „Franklin” nyomdai részvételrel kiadásában. Egyes füzet ára 30 kr. Az előfizetési akarat kéretnek, hogy az első három füzet árát üzletenként vagy az ügyvezető szivesége vagy erre kinevezett műtárs által előre legkésőbb május hó végéig Klein F. Lajos urhoz, a közpennmagyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete” elnökhöz („Franklin-nyomda,” egyetem-utca 4. szám) küldeni sziveskedjenek.

— (Dr. Soltesz Jánostól), „A füvészet alapvonalai, tekintettel a műveltebb népsztyálysági szükségire” című munka jelent meg, mely a m. tudományos akadémia által a magyar hölgyek díjával koszoruzott pályamű. A nem kiválóan szakember számára irt természettani és természetrajzi munkák száma ezzel is egygyel szaporodott s bizonyára ennek is jó hatása lesz a tudomány népszerűsítésére. A számos ábrával illusztrált, 246 lapra terjedő csinos kötet megjelent Budapesten az Eggenberger-féle akadémiai könyvkereskedésben (Hoffmann és Molnárnál). Ára 1 frt 50 kr.

— (Kulömféle folyóiratainkól) e hó folytatás a közbizalom füzetek jelentek meg: A „Természettudományi Közlöny” máj. száma, mely a természettudományi társulat ügyeinek ismertetésén kívül Kriesch Jánostól egy állattani cikket és Thán Károlytól egy nagy fontosságú közleményt ad, melynek czime sok ember figyelmét föl fogja kelteni: „A pestvárosi vezetett víz megvizsgálása.” Ugyancsak Thán-nak b. Liebig Juszturól a m. t. akadémiában adott gyászjelentésén kívül Felmély Lajos közöl még egy cikket Darwin legújabb művéből: „A nevetésről” cím alatt. Kriesch és Darwin czikke ábrákkal is van illusztrálva. — A „Magyar Tanügy” melyet dr. Heinrich Gusztáv és dr. Kleinmann Mór szerkesztők változatos tartalommal állították össze, e hóban is érdekes tartalom. A két szerkesztő cikke mellett („A tanítóképzés tanárképzése” dr. Heinrich-tól, és „Tantervtanulmányok” dr. Kleinmann-tól) Ádler Ignácztól „Állami felügyelet és a protestáns autonómia” s sok más hazai és külföldi iskolai és nevelési ügyre vonatkozó közleményt találni benne. — Az „Erdei Lapok” ápril havi füzetét, melyet a szakfériak számára Bedő Albert szerkeszt, szintén változatos tartalom. — Végre az „Egyházi reform,”

(szerkeszti és kiadja Kovács Albert) folyó évi negyedik számában két cikket olvasunk: „A protestantizmus és a véleményszabadság” Kovács Alberttől és egy egyházi beszédet „A reform” cím alatt, Kund Samutól.

— (Uj lapok.) „Magyar néptanító” címmel lapot indít meg a magyarhoni tanító-egyletek szövetsége. Minden két hóban fog megjelenni hat nyelven. Ajánljuk a tanügyi barátainak figyelmébe. — „Pozsony vidéki Lapok” címmel Vutkovich Sándor gimnáziumi tanár vegyes tartalommal hetilapot indított. Örömmel fogadjuk a tudósítást, hogy Pozsonyban az öt német lap mellett végre a magyar elemnek is lesz közlönye.

Közintézetek, egyletek.

— (A magyar tud. akadémia) II-ik osztályának május 12-én tartott ülését Horváth Mihály elnök egy gyászjelentéssel nyitá meg, Stuart Mill János halálát jelentvén be. Az elnöki gyászjelentés arról is értesített, hogy Anglia nagy halottja fölött, ki akadémiánknak is kultája volt, Kautz Gyula fog emlékbeszédet tartani. Urhazy György fölött pedig emlékbeszéd tartására Szilágyi Sándor vállalkozott. Az első fölolvasás Hajnik Imre lev. tag székfoglalója volt: „A nemesség országgyűlésen fejenként való megjelenésének megszűnése” cím alatt. A nemességnek nagy mértékben való elmaradása miatt, már IV. Bélának 1267. cikkelyében találjuk a megyei követekek küldésének eltiltását. Tulajdonképeni országgyűlésre I. Mária királyné hívta meg az első megyei követekek 1385-ben, még pedig megyénként 4 követet, de már I. Ulászló idejében, ki megválasztását a köznemességnek köszönhetette, a köznemesek ismét tömegesen jelentek meg az országgyűlésen. Mátyás király csupán egyetlen egyszer, t. i. az 1462-ki országgyűlésre hívta meg a köznemeseket, míg II. Ulászló alatt ismét a régi rendszer állott helyre. A gyakori gyűlésezes azonban nagyon kimerítette a szegényebb nemességet s a vagyonosabbak az ügyek luza-vonása által az összes rendelkezési jogot kezökbe kerítették. A Habsburg-dinasztia alatt tartott első országgyűlésre már ismét csak megyei követekek jelentek meg, azonban 1532-ben I. Ferdinánd is személyesen meghívta a nemességet. A legutolsó, ki az összes nemességet meghívta, Miksa király volt, ki Rudolf fiának koronázása végett az 1572-ki augusztus 13-ra országgyűlést hirdetett. Sáros-megye tiltakozása és több megye hozzájárulása miatt Miksa és meghívást visszavonta és csak megyei követekek hívtott meg. — A második fölolvasó: Wenzel Gusztáv az erdélyi szászok árpádokai viszonyaira vonatkozó okmányokat ismertetett.

— (A természettudományi társulat) máj. 10-én tartott választmányi ülésén a titkár a belügyminiszterium által megerősített módosított alapszabályokat mutató be, melyek szerint nők is lehetnek a társulat tagjai. Továbbá jelenté a titkár, hogy az 1872-diki könyvilletményt képező két kötet: Cotta „A jelen geológiája” és Darwin „A fajok eredete” cz. művei, június végén és jul. elején kiadnak szét. A társulat rendes tagjainak jelenlegi létszáma 3652.

— (A magyar írói és művészi körnek) a nemzeti színház bérházában levő helyiségei hétfőn nyitnak meg barátságos lakomával.

— (A nőképző-egylet) évi közgyűlése május 13-án a megyeháza terében a hölgyek meleg részvétele mellett folyt le. Voltak vidéki nőegyleti küldöttek és férfiak is. A jelentések az egylet gyorsuló virágzását mutatják, a nőképző-egylet jövőre a nőképzés terjesztése végett vidéki vándor-gyűléseket is fog tartani: az elsőt Miskolcon.

Mi újság?

— (A főváros legnagyobb neveléségre), melyet a múlt hétről foglyezhet, az angol trónörökös látogatása. A múlt vasárnap az esti hajóval szállott ki a partra, hol több mint 20,000-nyi tömeg fogadta riadó éljenzéssel. A néptömeg az oly nagy volt, hogy a herceg és kísérete nem juthatott el dunaparti szállására, a „Hungaria”-ba egyenes uton, végig kellett haladnia a szakkokkal, gépekkel megrakott rakprton s úgy kerülni szállására, honnan azután a

nemz. kaszinóba hajatott ebédre, hol szinte roppan néptömeg volt összegyülekezve. A trónörökös és testvéröccse, Arthur edinburgi herceg, itt mulattak 11-ig, mikor aztán szállásukra tértek. Vasárnap későn levén, a főhercegek nem mutat-hatták magukat nyilvános helyeken; de különben sem tettek volna, mert az angol királynő puritán erkölcsű asszony, s azért igen rossz néven veszi, ha fia az urnak szánt napon világi örömöknek engedik át magukat. Hétfőn reggel a kormány és a városi küldöttség tisztelgetett nála. Tizenegy óraker meglátogatta József főherceget, kivel elhajoztak a Margit-szigetre, a hol barátságos reggeli várt a társaságra, cigányzenével. Itt mulattak kedélyesen egész öt óráig, a mikor a Dunán rendezett csónak-versenyben győzőrködtek, s innen elmentek hét óraker a kaszinóba ebédre. A kaszinó udvarán két katonai zenekar játszott időközönként, az étteremben pedig Berkes zenekara, vörös nadrágosan, diszruhában hozta nekik a javából. A Hunyadi-indulót kétszer kellett oljatszaniok, azután a herceg egy szinig töltött pohár borral kínálta meg a primást.

Ebéd után a két angol főherceg a nemzeti színházat látogatta meg. Itt Erkel „Hunyadi László”-ját adták tiszteletökre s a hercegek nagy érdeklődéssel hallgatták a szép magyar zenét s megújráztatták a daliás magyar táncot, mely ugy látszik, nagyon megnyerte tetszésüket.

A színházból újra visszatértek a kaszinóba, hol a magyar főurak és magas tiszték társaságában vigan, kedélyesen mulattak éjjel. Arthur herceg pedig visszatért a „Hungariába”, hol néhány fiatal mágna mulatságot rendezett a hölgyek terében vendégük tiszteletére. A társaságban tizenkét főrangú hölgy is megjelent s vacsora után nagy hirtelen félre rakták az asztalokat, a cigány rá hozta a jó talp alá valót, a fiatalok táncra perdült s a vidám mágna kisasszonyok még Arthur herceget is megforgatták magyarosan. A mulatságnak jóval éjjel után lett vége. Keddén aztán az akadémia is meglátogatták a hercegeket. Az elnök gr. Lónyay Menyhért fogadta őket s először is a könyvtárba vezette, hol Csengery Antal, Arany János, Toldy Ferencz, Vámbéry Armin, Pulszky Ferencz és Hunfalvy Pál akadémiai tagokat mutatta be a vendégeknek. A walesi herceg örömmel hallotta, hogy Arany János az ország első költője. Megkérdezte, hogy „A walesi bárdok” című balladáját minő alkalommal írta? mire válaszul nyerte, hogy azon alkalommal, midőn a magyar nemzet ép úgy nem akarta zsarnokainak dicsőségét zengeni, mint nem akarták a walesi bárdok. Mikor megtudta, hogy Toldy Ferencz most ilte 50 éves jubileumát, nagyon elbámult, mert Toldy Ferencz életkorát 50 évnél nem igen merte volna fölebb becsülni. Hunfalvyt már ismerte, így Pulszkyt és Vámbéryt is. Nagyon tetszett neki, hogy a nemzet az akadémia magá erejéből emelte, minden államsegély nélkül. Ama teremben, hol az elhunyt akadémikus arczképei vannak, Széchenyi István arczképe előtt sokáig állott a herceg, s igen kitünő arcznak mondta. A nagy teremben gr. Lónyay megmutatta neki azt a szőnyeget, melyet hölgyeinek a koronázásakor himezték, míg a kisteremben Magyarország tájképein merengett a herceg. „Gyönyörű ország lehet!” — mondá, — „sajnálom, hogy idom nincsen beutazására.” Az Eszterházy-féle, most már országos képtárban Pulszky volt a vezető s a herceg azon csodálkozott, hogy Eszterházy hg. eladta a képtárt s nem ajándékozta a nemzetnek. Az árt azonban, melyért megvétetett, keveslette. Távozás előtt kísérőivel együtt beirta nevét az idegenek könyvébe. — Még aznap délután a lóversenyre is kimentek a hercegek s a trónörökös hír szerint egy 3000 ftos díjt is tűzött ki a szeretete volna, hogy azért rögtön futtassanak. De ez nem volt kivihető, s a díj a jövő lóversenyre marad. Este megint a kaszinóban folyt az ebéd vidám zenezés mellett. A számtalan felkészöntés közt egy angol királynőért, egy az angol hölgyekért szolt. A trónörökös is poharat emelt s megköszönte ezt a rendkívül szives fogadást, melyben testvérével részösül s éltetvén a királyt s a királynét, e magyar fölkiállítással ürtette ki poharát: „Eljen Magyarország!” Azután kivonultak a tűzöltök

A föliratokat és díszítmények nagy részét az idő vas keze letörölte. A számos termék, kamrák és boltzatok közt vízvezetéknyomai láthatók. A szép romok az arab rondaságból úgy tűnnek föl, mint trágyadombra ültetett virág.

Ime ennyi látható az ó-világ egyik legnagyobb és legszebb városából, Heliopolisból, a „Napváros”-ból! Sz. Török János.

A föld alatt.

A sirban is van élet; nemcsak a féregnek, de az embernek is. Ott lenn a föld alá temetve sok ember él, — hosszú haldoklással keresvén a megélhetéshez szükséges kenyeret. Ez élet sötét, fagyos, szomorú, mint csak a halál. A mi az életet kedvessé teszi: a napfény, az életető meleg, a forró szív és zengő nyelv, az ott mind hiányzik. Lenn a bányában sápadt lámpafény küzd az abszolút sötétet, mely körülvesz, mint az örökös éjszaka. Ha az a kis fény elaludnék, ha az a rövid kanóc elhamvadna: megörülne elébb, úgy halál meg. Ruhádat átveszi a nyirkos hideg; meleg vejejtéked egyedül az, a mi megment, hogy meg ne dermedj, halálra ne ázzál. Fojtó kigőzől-gések, gyilkos gázok átszűrt képében lopózik melledbe a lassu halál, s míg te az arany és ezüst ereit kergeted a föld kebelében, — addig az a te kebeledben vája, furja, örli lassan, biztosan az élet ereit. Minden szívlüketté egy-egy kalapácsütés az életre törő sápadt bányász csontkezeiben. Kibányászta belőled az életet. Meg vagy halva

„A föld alatt.”

már elevenen. El is vagy temetve a föld alá, csak kísérteti jársz a felvilágba, szeretteid közé, mint egy hazajáró lélek.

A bányász oda lenn nem beszél, nem társalog. A kedélyvillanyozó dal borzalom előtte, büvös szörnyformula, mely földézi a föld alatt lakó ellenséges szellemeket. A fütty Isten képének lábál tapodása oda lenn a sötét üregben, s kezébe juttat az alvilág fejedelmének. Meg ne kísértésd se az egyiket, se a másikat, mert nem tudhatod, mi vár reád a következő pillanathban. Ez az első hit-ágazata a bányászvallásnak.

Ott görnyednek ök, a szegény halálra ítélt sápadt munkások, a föld méhében, a hol a világ leghatalmasabb fejedelmei fogmazanak: az ezüst, az arany, és a még hatalmasabb fejedelmek: a vas és a kőszén; megszokták ök, e zsarnok potentátok, hogy már születésük helyéhez is leborulva, csuszva járuljon az ember. Tudják, hogy ha megszüleltek, a világ ide fenn is leborul és porban csuszik előttök.

Ki lesz az a Megváltó, a ki a világot e pokolbeli szörnyek uralmától megszabadítja? Most az állam feje fölött áll az államfejedele, ennek feje fölött a lábunk alól fölkapart arany korona. Annak rabszolgája a rabszolgák ura is. Lesz-e majd idő, mikor az emberi fő ez aranykoronánál magasabban álland?

Ne gondolkozzunk e kérdésről. Nyugodjunk meg abban a jámbor gondolatban, hogy a kor szükségletei megkivánják az élőhalottakat, kik megfúrták hegyünket s kihozták a sötétségből azokat az eszközöket, a mikkel világosságot terjeszt a civilizáció. Szép költői kép alkotható e meg-

fogadást elvesztették, berohantak a küzdőterre, hogy a vivásnak véget vessenek és téteiket megment-sék. Erre egy leirhatlan jelenet következett, melyben némelyek a vivókat szétválasztani iparkodtak, mások ellenben a vivás folytatásáért buzgólkodtak, míg ez utóbbiaknak sikerült egy újabb ropahást kieszközölni, melyben a szerencsétlen Napper ugy veretett a vaskeményű padlóra, hogy nem volt képes fölkelni és legyőzőttnek jelentetett ki. Eleinte halottnak gondolták, de szerencsére nem volt az, fejté és ereit friss vízzel öntötték el, így ébreszve föl ájultságából. Némely jelenlevő azt is állítja, hogy ez állapotban kényszerítettett a szakadatlanul vért hányó szerencsétlen négy rohanásra, melyek mindegyikében ellenfele őt mint a bikát földre terítette. Míg a teremben ezen jelenet végbe ment, kívül számos „ökölvíador,” kinek nem volt pénze, hogy a terembe juthatott volna, kün produkálta magát nagyszámu népség jelenlétében. Ezen öklözés — jegyzik meg végül a „Times”, mely ez eseményt elbeszéli — bizonyára egyike volt a legundorítóbbaknak, melyeket valaha Londonban láttak.

— (Valódi házasság a szinpadon.) Mult hó 27-énd Északamerika Sigeney nevű városában „A gim-szarvas hercegnő” előadása alkalmával házassági frigy kötöttet. Az eset így történt. Midőn ugyanis a tündéris bohózat zárjelenetét követekezett, s a szinpad bengali fényfennel kivilágított, a szinpadon megjelent a polgármester s Fieding Edda nevű színésznőt Lacroix Arthurral összeeskette, azon csillámló jelmezben, melyben épen szerepeiket adták.

tiszteletben, mert abban pihen Nur-ed-din, a vitéz Saladin, az ejubidák és mamelukok szultánja s más keleti nevezetességek. Damaskusban, melynek 150,000 lakója van, igen sok keresztény felekezetnek is vannak templomai; különben a lakosság nemcsak vallás, hanem nemzetiség tekintetében is a lehető legtarkább elemekből van összevegyítve. A kereszténynek 15,000-en lehetnek s a zsidók 6000-en vannak 8 zsinagógával. A köfállal kerített várost a Barada folyó több ágazata metszi át s ezek szolgáltatják a szükséges vízmennyiséget; egy helytartó basa és több ezred katonaság lakik benne s egyszersmind nagy számu nyugdíjazott basának és főtisztnak székhelye. Az utóbbiak közt legnevezetesebb egyéniség az ide internált algiri hős, Abd-el-Kader, kit nem is mulaszték el meglátogatni. E szándékom kihivetésére nagy segítséggemül szolgált Rosenthal Hugó honfittársam, ki ezredorvos. Vele és egy angol-arab tolmáccsal mentünk látogatásra; az öreg ur épen akkor nem volt otthon, hanem két derék fia fogadott bennünket, kik első osztályu főtisztek a genic-hadtestben; értelmes, jónévelésű uri emberek. Utazásaimból több érdekes részletet rendkívüli kíváncsisággal tolmácsolattak át arabra, mert csakis e nyelven beszélnek és arab módra is öltöznek. Később egy kavasz (szolga) jelenté, hogy az öreg ur haza érkezett és szivesen lát.

E kavasz vezetése mellett elhagytuk a szokásos köszöntések után az ifjakat s átmentünk a szemben lévő épületbe, melynek udvarán igen sok főnököt, sheiket találtunk; beduinok, druzok és több fajú arabok, érdekes, festői öltözetekben. Az emelőbe, az előfogó terembe mentünk föl, mely egyszereiben, de tisztán, arabosan volt berendezve, körülvéve kerevetekkel, (fiainál némi európai kényelem és izlés is volt észlelhető,) melyek egyikén helyet foglaltunk. — Kevés vártatva belépett Abd-el-Kader. Halvány, sovány, fehér arc, villogó fekete szemek, szürkebe csavarodó fekete haj, szakál és nyírott bajusz; arabos tarka pongyolába volt öltözve, fején tarbussal. Termete kö-zép, szikár, járása és beszédmódora élénk; arabul beszél; vonásai sok tapintatot és ravaszságot árulnak el. A mint belépett, földig hajolva üdvözöltük egymást, a kezét a szívhez és fejhez érintve; azután a tolmács bemutatott; először is velem fogott kezét. A szokásos udvarias kifejezések után a beszélgetés főleg utazásaim egyes részleteiről folyt: Ausztráliáról, Kínáról, a jéghegyekről, III. Napoleonról, stb. Különös érdeklődéssel kérdezte, hogy igaz-e, hogy vannak jégházak is? En azt megczáfoltam és csak annyiban mondtam igent, a meny-

nyiben a Néván korcsolya-ünnepélyek alkalmával építnek jégből kioszkokat egyes jelene-tekre. (Hát Grönland eskimói mit vétettek? — Szerk.) E közben kávét és szivart hoztak; végül a tolmács Rosenthal kérelme folytán föl-kérte Abd-el-Kadert, hogy ajándékozzon meg kéziratával, mit ő szivesen teljesített, egy darabka papírra e szavakat írva: „Abdul Kader, Mohie el Din fia Hattany-ból 15. Moharrem” (1873. márcz. 13.) Azután ismét szokásosan üdvözölvén egymást, igen szívólyesen kezét szorított velem s elébb eltávolozott, mire aztán magunk is összeszedtük sátorfáinkat s az udvaron levő fegyveres főnökök és öt-katonák üdvözlései között eltávoztunk.

II.

Baalbeck, 1873. márcz. 18.

Az Antilibanon délnyugoti oldalán 12 órai lovaglás után egy paradicsomi völgybe érttem, melyet zöld vés borított, lombdús fák koszoruztak és csergedező patakok szeldeltek át E völgynek szintén délnyugoti oldalán egy terjedelmes druz falu mellett hatalmas oszlopok emelkednek ég felé. A falu Baalbeck; a romok a Jupiter-Baal templomának igazán nagyszerű maradványai. Hat óriási oszlop, mellettök ivezetes homlokzatok alatt gyönyörű oszarnokok s mellé kamrák tömkelegébe vezet az ut. A termeket szépen faragott márvány oszlopok tartják fenn a legszebb mivű oszlop-főkkel; a párkányzatokon mellszoboralakok láthatók. Oldalt egy boltzat alatt szép sarkophag van; az apróbb fülkébe az omladékok miatt csak csuszva lehet bejutni.

Buda-Pest, május 25-én 1873.

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. — Félévre 5 ft. Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. Félévre 3 ft. — Csupán a Politikai Ujdonságok: Egész évre 5 ft. — Félévre 2 ft. 50 kr.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokk: Egy négyszer hasábrótt petit sor, vagy annak helye, egyszeri ígatásnál 10 krajczárba; háromsori vagy többszöri ígatásnál csak 7 krajczárba számítatik. — Kiadó-bivatalunk számára hirdetményeket elfogad Bécsben: Oppelik Alajos, Wollzeile Nr. 22. és Haasenstein és Vogler, Wollzeile Nr. 9. — Bélyegjű, külön minden ígatás után 30 kr.

Brace L. Károly.

Olvasóink kétségkívül érdeklélvől olvasták lapunk márcziusi számaiban*) Brace Károly kalandjait; a magyar forradalom után bekövetkezett ostromállapotú időkben, a váradi börtönbe jutását, bosszantó kihallgatásait, szabadulását stb. Emlékeznek arra is, hogy a derék fiatal amerikai turista, magyarországi élményeit „Magyarország 1851-ben” című könyvében írta le s hozzájárult e művével ahhoz, hogy hazánk akkori levertett és jogfosztott állapota iránt a mivel külföld s különösen a hatalmas angol nemzet rokonszenve felköltessék. Hazánk és nemzetünk barátai, — s általában a szabadsági és alkotmányos törekvések minden őszinte barátja ezek közé tartozik, — több ízben adták már jelét annak, hogy bár névszerint idegenek vagyunk nekik, méltányolják törekvéseinket s részvétellel kísérik küzdelmeinket. A mivel nemzetek közötti solidaritás követeli is ezt tőlök; s a hazafiság, jól fölfogva, soha sem lehet oly szűkeblű, hogy más haza gyermekeit egészen idegeneknek vagy épen ellenségekként nevezze csak azért, mert más nyelven beszélnek s más államban és más törvények alatt élnek. A régi görög és római, magán kívül minden nemzetet az idegen és barbár név alatt foglalt be. De a keresztyén polgárisulás végcélja s legmagas szempontja: az emberiség érdekközösége. És mégis, csak a magunk s a mostani nemzetek által megért időről szólván is, évtizedeken át voltunk oly állapotban, hogy különös hálával kellett vennünk, ha egy ide-

BRACE L. KÁROLY.

*) F. é. 11., 12., 13. sz. „Egy amerikai polgár Magyarországon 1851-ben.”

Nemzeti színház.

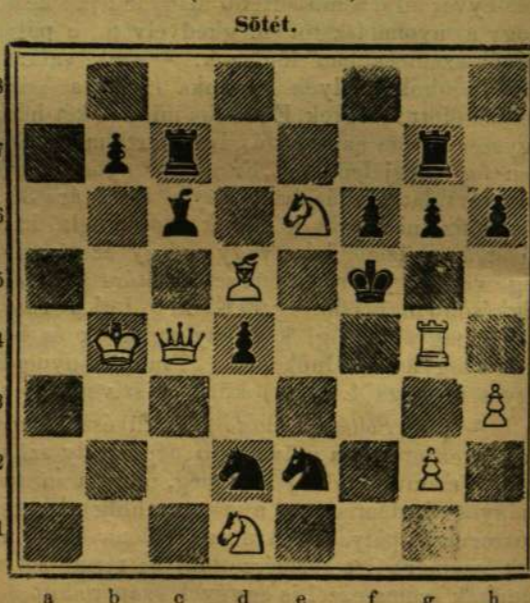
Péntek, máj. 9. „A tündérvilág.” Színmű 5 felv. Irták Scribe és Legouvé; ford. Fele ti M. Szombat, máj. 10. Előszór: „A bolygó hollandi.” Regényes opera 3 felv. Szövegét a zenéjét írta Wagner Rikárd. Vasárnap, máj. 11. „Két pisztoly.” Népszínmű 2 felv. Irtá Saigligeti. Hétfő, 12. „Hunyadi László.” Opera 4 felv. Zenéjét szerzerette Erkel Ferencz. (Carina k. a. és Ellinger Jozefa k. a. fölléptek.) Kedd, 13. „A krakói barátok.” Színmű 4 felv. Irtá Rákosi Jenő. Szerda, máj. 14. Előszór: „A fertály mánások.” Vigjáték 4 felv. Irtá Bereczik Árpád. Csütörtök, máj. 15. Másodszor: „A bolygó hollandi.” Opera 3 felv. Irtá Wagner Rikárd.

Szerkesztői mondanivaló.

B.-Csaba. P. S. Ugy lón. „Béke poraira a kósárban.” — Pozsony. Válás után, némi reményeket kezdett éb-reszteni, bár formátlan még. De bezeg lerontotta azokat a „Kaland.” Hallatlan primitív fölfogás kell hozzá: ilyen valamit le tudni írni aztán mily erkölcsei tanúság! „Boldog szerelomben el az ifjú kedves (12) pár.” Hagyjon békét! — Csurgó. „Eleonór”-hoz. Kívánsága szerint szelid lesz a bírálát; de a legszelidebb is csak annyit mondhat, hogy ez a vers gyakorlatnak megjárja, de közölni még nem való. — Pola. F. N. D. Tévedés van a dologban, mert az illető Szegezen létele alatt sem hallhatott semmit, mint-hogy soha sem is volt Szegezen. Más lesz az a nagybátya. — Pest. Sz. L. Az „Ellenségeimhez” című várs mint a „Hajnali álom” is tehetségre mutatnak, de az egyik nagyon is világfájdalmas, a másikban meg izléstelen a hu-mor. Hanem az orthographia nagyon gyarló. Azon is segitni kell! — Hajnik. G. I. A népeleti rajz csakugyan szép; olyasmit értván is kérünk. Mai számunkból látja, hogy egyikéket is sorba jönek a dolgok. — Bereczik. P. T. Méltányos fölhasználásoknak mindig készséggel nyitunk tért, s a küldött levél közlését is csu-pán terjedelme s napi érdekű közlendők halmaza kösle-teti. Talán célszerű lesz addig is közölni az ille-ökkel, hátha amugy is orvoslást nyer a sérelem.

SAKKJÁTEK.

703-ik sz. f. Bayer Konrádtól (Olmützben.)

Világos indul s az ötödik lépésre mattot mond.

A 698-ik számú feladvány megfejtése. (Jensen Th.-tól Rannban.)

- VII. Söt. 1. Hd7-e5; Fd6-e5:(a) 2. Bel-e4. tetszés szerint 3. V mattot ad. (a) 1. Kd5-e5 2. Va8-c4 stb.

Helyesen fejtették meg: Veszprémben: Fulop József. — Miskolcon: Czenthe József. — Gésén: Glesinger Zsigmond. — Sárospatakon: Gérecz Károly. — Aradon: Kovács Albert. — Debreczenben: Zagyva Imre. — Jásztiásten: Galambos László. — Saiget-Cápen: Mayer Károly. — Újfalu: Farkas Ferencz. — A pesti sakk-kör

TARTALOM.

Dr. Schlauch Lőrincz (arckép). — A vén lak. — A divatos nótákról. — Nagy vasuti szerencsétlenség Budapest mellett (képpel). — Az olvasásról. — Az üstökösök physikája. — Tanuljunk az erdélyi szászoktól. — Ázsia Törökországból. L. II. — A föld alatt (képpel). — Egyveleg. — Tárház: Irodalom és művészet. — Köz-intézetek, egy-letek. — Mi újság? Nemzeti színház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti-naptár.

Felelős szerkesztő: Nagy Miklós (L. magyar-utca 21. sz.)

egész seregben, teljes díszben s bemutatásokat az angol hercegek a kaszinó ablakából fogadták. A tizoltók menete, a mint lámpákkal, szövetekkel vonultak, igazán nagyszerű látvány volt. — Körülbelül 11 órakor aztán az „Európa” szálló-dába mentek, melynek termében táncmulatság volt egyike a legvidorabbnak. A két herceg reggeli 5 óráig táncolt a szép hölgyekkel. Szerdán reggel 10 órakor utaztak el a magas angol vendégek, s még a búcsú is Berkes bandája szép zeneje mellett történt. Szép emléket vittek magukkal a hercegek, a mint mondták, de szép emléket is hagytak maguk után; egyszerű, természetes fesz-telen modorukkal egészen meghódították a fő-város közönségét. Az angol trónörökös megígérte, hogy jövő ősszel Pestre jó s részt fog venni a rókvadászatokban. A mostani látogatás után reméljük, hogy ismét jól fog mutatni bazánkban, s azért bátran mondhatjuk neki: „Hozza isten!”

— (Mill Stuart János) a világhírű angol bölcész, nemzetgazda és államférfi a múlt héten meghalt Franciaországban Avignonban. Ritkán volt még nagy író, a ki iránt a tisztelt oly teljes mérvben egyesült volna a szeretettel, mint ezt iránta nemzete egyesítette. Az egy nevezett pozitív philosphia minden esetre a mostani legnagyobb alakját vesztette benne. Arcképét és életrajzát a mult augusztus hó végén közölte lapunk oly ki-merítően ismertetőre és jellemzőre a nagy férfit, hogy ily rövid idő óta alig adhatnánk hozzá valami újat, de ismétéljük, hogy Mill elvesztésében az angol nemzet, irodalom és tudomány akkora ala-kot veszített, a kinek halála az egész emberi nem-nek vesztesége.

— (Sztankovánszky Imre arcképe) Szegzár-don Tolnamegye gyűléstermében a napokban lep-lezte le a megyei bizottság. Az elhunyt főispán emlékére Bartal György tartott nagyhatású dícs-beszédet.

** (A pesti népszínház) hermina-téri telkét a kormány 500 ezer forintért az operaház számára akárja átvenni, a népszínház számára pedig a József-városban jelölt ki oly telket, mely 154,000 frtért megvehető. A népszínházi bizottság a jözsef-városi messze eső telket a király-utczai Valero-ház telkének megvételét ajánlja, s ha a kor-mány is elfogadja e véleményét: akkor a dalszínház a Hermina-téren, a népszínház pedig a király-ut-czában fog épülni.

** (A krisztina-városi szinkörben) máj. 11-dikén kezdé meg Fehérváry jól szervezett társulata az előadásokat. Van több jó tagja, nagy mellék személyzet s erős karszemélyzet. E mellett még osinó kiállításal, gondos rendezéssel, szép jel-mezekkel s összevágó előadással találkoznak. Fe-hérváry négy jótékonycélú előadással köszöntött be, de az esős, hideg idő miatt még eddig a budai szinkört kevesen látogatják! Az eddig lefolyt négy jótékonycélú előadás következő volt: május 11-én „Mátyás diák,” az izraelita nőegylet, 12-én „A boissyi boszorkány,” a honvédmeház, 13-án „IV. László,” az iróisegélyegylet s 14-én „A Gerolsteini nagyhercegznő” a népszínház javára. — Miklósi, istvántéri színházán kívül, nemsokára a városliget-ben épített szinkörben is megkezdí előadásait. Kőbányán szintén működik szintársulat, s így ma-holnap a nemzeti színház mellett még négy he-lyen lesznek magyar szinelőadások a főváros te-rületén.

** (Királyi ajándékot) adott egy egyszerű amerikai polgár a tudományak. John Andersen, gazdag newyorki dohánykereskedő, t. i. Agassiz tervének kivételére Penikese szigetét ajándékozta egy természetrajzi tanári szeminarium számára. Eddig a sziget nyári tartózkodási helye volt, de a tudomány érdekében fölládozta azt. Azonban Andersen ezel nem elégedett meg, hanem 50,000 font sterlinget tett le alapítványul az iskola ré-szére. Penikese Massachusetts államtól délre feks-zik és igen alkalmas a nevezett célra. A sziget

körülbelül 100 ezer fontot ér és így Andersen ajándéka 150,000 font sterlinggel vagyis 1.500,000 forinttal fölér.

† (Halálhíradások.) Gr. Pálffy József, a 40-es években a felső-tábla ellenzékének egyik vezér-tagja, a ki később bátyja gr. Pálffy Mór budai ka-tonai helytartó ellen képezett szóval ellenzékét — e hó 7-én Pesten 63 éves korában meghalt. — A bécsi tébolydában néhány nap előtt hunyt el Ho-lovics Boldisár, ki egykor Pestváros egyik legje-leseb tanácsnoka, bírása s oly elismert jogtudós volt, hogy az országbírói értekezletnek is legvé-kenyebb tagjai közé tartozott. — Várady Gusztáv ügyvéd e hó 2-án hunyt el Beregszászon. Évek előtt a pesti lapok, s köztük lapunk is, több sike-rült kötetményt közöltek tőle, s verses művei egy önálló kötetben is megjelentek. A jogi pályára lép-vén azonban, az irodalom terén működni megszűnt. 37 éves korában hunyt el, s özvegyet s egy kis árvtát hagyott maga után. — Gyulán május 9-én hunyt el a 62 éves Erkel N. János ügyvéd s ura-dalmi igazgató, a zeneköltő Erkel Ferencz test-vére. — Gr. Széchenyi Imre anyja: gr. Szé-chenyi Lajosné, szül. Wurmbrand Franciska grófnő 77-ik évében meghalt s mult héten temették el a nagy-czeni kirbolta. — Gr. Majláth Antal, ki még a napokban a delegációban elnökölt, máj. 14-én Bécsben 72 éves korában meg-halt. A boldogult 30 éves korában már alkancellár volt, 1839-től 1844-ig kancellár. 48—49-ben azon országos küldöttség tagja volt, mely Win-dischgrützel a békeföltételek fölötti alku-dozásokra küldetett ki. — Kolozsvárt Pap Joa-chim, a „Magyar Polgár” szerkesztőjének édes atyja, szorgalmas, munkás polgár, meghalt. — Kovács Áron, maros-vásárhelyi református lelkész, agyszélhűdés folytán 50 éves korában elhunyt. — Dobó László temesmegyei aljogyzó édes anyja el-hunyt.

—x— Az „Anker” élet-és járadék-biztosító-társaság.

Ezen hó 5-én tartott meg e társaság 14. közgyűlése gróf Zichy Ödön elnökelete alatt; az 1872-ki üzleti év zár-latától Bodari igazgató által előterjesztett jelentésből azt látjuk, hogy az üzletek tetemes lendületet vettek. A különféle biztosítási osztályokban 12 1/2 milliót meghaladó biztosított vagy aláírt tőkével 7343 kötvény lett kiállítva, ugy hogy 3.2 millió forint összegre és 1155 frt járadékra menő leszámolt vagy lejárt 2834 kötvény levo-nása után 9.23 millió forinttal és 17,217 frt járadékkal 4509 kötvény-össz-növekedé marad.

Az összes üzletállomány 1872. december 31-én 94,328 kötvényt mutatott fel 103 665,562 frt 55 kr. tőkével és 73,557 frt évjáradékkal; ebből kiemelendő 13,092 kötvény haláleseti biztosításokra 25.23 millió forint tőkével, 27,177 társulási kötvény 25.23 millió tőkével és 839 viszontbizo-títási kötvény 974,919 frt tőkével. Hasonló arányban jelen-tékeny növekedésben részesültek a díjbevételek és betétek; ezek 2,900,037 frt 59 krra mentek és a mult éveket több mint 400,000 frttal meghaladták.

A halálesetre nyereséményrésztellel biztosítottak részére az öt évi időszakra 1867-től 1871-ig 20% nyeresémény-juta-lék esik.

Az idén is a folyó év összes költségei és tőzsedíjai törlesztve lettek, és miután az összes alapítási költségek és az előre fizetett tőzsedíjak és más jövő üzletév terhére eső előfizetések már a mult évben törlesztettek, a mérleg cselekvő tételei közé semmi tőzsedíjak nem foglaltatnak.

Az üzletforgalom 84.3 millió forintra megy, a Lombard-üzlet 37.37 millió forintra eredményezett. A jelzálogi köl-csön 1.21 millió forintra ment, a váltószámítás 2.16 mil-liót hozott forgalomba; a pénztár-forgalom 54.23 millió forintot tett.

Az összes biztosítási alapok javadalmazása után, me-lyek 5.23 millióra rúgnak, halálesetek biztosításánál a mult évhez képest 581,425 frt levén a gyarapodás, a nyeresémény tesz, az összes kiadások törlesztése s ezenkívül ingatlanok birtoklásában 44,313 frt 82 krnyi összeg tisztázása után 305,887 frt 5 krt, mely a kamatok levonása után a cselekvő tőkéről, a külön tartalékért, és a tartalékalapra és részlet-illetékekre eső jutalékok leszámolása után, mint a mult évben, 85,000 frttal — azaz: részvényenkint 170 frttal — mint föltulostalék fog elosztásra kerülni; 86,000 frt a külön tartalékalapba tettetett és 1587 frt 5 kr. az új számlára iratott át. A különféle nyeresémény-tartalékok tesznek 780,640 frt 81 krt, és a mult évhez képest, — akkor 617,201 frt 73 krt tévén, — most 163,439 frt 8 krral szaporodtak.

Lapunk mai hirdetésményi rovataiban van lenyomva az „Anker” mérleg-számlája, és a fentebbi számok az intézet mindinkább gyarapodó virágzó állapotáról tanuskodnak.

HETI-NAPTÁR.

Table with columns for day of the week, Catholic and Protestant calendars, Greek-Roman, and Israelite calendars, including dates and names like Rogate, Hioh, Simeon, Sámson, Gazza, Sámuel, Simeon, Salamon, Epiphan.